

Marta Mozgawa-Saj*

Ekstradycja – rozważania dogmatyczne i wyniki badań empirycznych

1. UWAGI WSTĘPNE

Słownik wyrazów obcych definiuje ekstradycję jako wydanie innemu państwu osoby, która naruszyła jego prawa¹. W doktrynie prawa międzynarodowego instytucja ta została określona jako oparte na porozumieniu państw wydanie osoby znajdującej się w granicach zwierzchnictwa terytorialnego jednego z nich dokonane na rzecz innego, kompetentnego do ścigania i karania tej osoby w związku z popełnionym przestępstwem². Instrument ten polega zatem na wydaniu podejrzanego lub skazanego państwu, któremu przysługuje jurysdykcja karna, w celu osądzenia lub wykonania orzeczonej kary lub środka karnego³. Ekstradycja jest równoznaczna z przekazaniem osoby próbującej uniknąć wymiaru sprawiedliwości, niezależnie od jej woli, przez władze państwa pobytu, władzom innego państwa, w celu podjęcia postępowania sądowego lub wykonania wyroku⁴. Ekstradycja stanowi także w międzynarodowym obrocie prawnym akt, na mocy którego jedno państwo wydaje organom wymiaru sprawiedliwości innego państwa osobę poszukiwaną, która jest podejrzana o popełnienie czynu zagrożonego sankcją prawa karnego lub została skazana wyrokiem sądu⁵.

Ekstradycja ponadto jest instytucją prawa międzynarodowego, która opiera się na wzajemnej pomocy międzypaństwowej w walce z przestępczością⁶. Jest uznawana jako specyficzny fragment całego procesu karnego, niezbędny ze względu na miejsce pobytu przestępcy, a także jako praktyka umożliwiająca jednemu państwu przekazanie innemu państwu tych podejrzanych lub skazanych, którzy uciekli za granicę⁷.

* Marta Mozgawa-Saj jest asystentem w Katedrze Postępowania Karnego WPiA UMCS w Lublinie.

¹ *Słownik wyrazów obcych PWN* pod red. J. Tokarskiego, Warszawa 1980, s. 181.

² B. Wierzbicki, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Białystok 2000, s. 100.

³ R. Bierzanek w: R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2004, s. 264; podobną definicję ekstradycji podaje B. Hołyst w: *Wielka encyklopedia prawa*, B. Hołyst (red.), Białystok 1999, s. 213.

⁴ T. Stein, *Extradition* w: *Encyklopedia of public international law*, R. Bernhardt (red.), Amsterdam 1995, t. 2, s. 327.

⁵ M. Flemming, *Ekstradycja dezertersów*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1970/4, s. 524.

⁶ Z. Knypl, *Europejska konwencja o ekstradycji. Komentarz*, Sopot 1994, s. 16; podobnie Z. Cybichowski w: *Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego, międzynarodowego). Państwo związkowe – Źródła lecznicze*, Z. Cybichowski (red.), Warszawa 1927, t. 2, s. 1145.

⁷ M.N. Shaw, *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2000, s. 369.

Ekstradycja – *de lege lata* – nie ma ustawowej definicji ani w Konstytucji RP⁸, ani w obowiązującym kodeksie postępowania karnego⁹.

W obecnym brzmieniu ustawa zasadnicza w art. 55 reguluje sytuacje, w których ekstradycja polskiego obywatela jest dopuszczalna, podczas gdy pierwotne brzmienie art. 55 Konstytucji RP¹⁰ całkowicie zakazywało ekstradycji polskiego obywatela.

Kodeks postępowania karnego, przed nowelizacją z 27.10.2006 r.¹¹, formułował tę instytucję w art. 602 § 1 stanowiąc, iż ekstradycją jest wydanie osoby ściganej w celu przeprowadzenia przeciw niej postępowania karnego lub wykonania orzeczonej co do niej kary albo środka zabezpieczającego na wniosek złożony przez organ państwa obcego, z zastrzeżeniem przekazania innemu państwu członkowskiemu w ramach europejskiego nakazu aresztowania (ENA) i za wyjątkiem dostarczenia Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu. Wspomnianą nowelizacją uchylono art. 602 § 1 k.p.k. Zmiana brzmienia zarówno art. 55 Konstytucji RP, jak i art. 602 k.p.k. była spowodowana orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z 27.04.2005 r.¹², w którym stwierdzono, że ENA jest formą ekstradycji, co w konsekwencji zrodziło konieczność wspomnianych zmian. W związku z powyższym – zdaniem P. Hofmańskiego – zasadne wydaje się przyjęcie, że ekstradycji należy przypisać znaczenie szerokie, obejmujące wydanie państwu obcemu (uregulowane w rozdziale 65 k.p.k.), przekazanie innemu państwu członkowskiemu UE (uregulowane w rozdziale 65a k.p.k.), a także dostarczenie osoby Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu (uregulowane w rozdziale 66a k.p.k.)¹³.

2. ANALIZA DOGMATYCZNA

2.1. Rys historyczny

Historia ekstradycji sięga dawnych czasów, kiedy nie było jeszcze wykształconego w pełni systemu prawa międzynarodowego i wewnętrznego. Wydawanie osób obcym państwom co prawda nie stanowiło stałej praktyki, ale było znane już w czasach starożytnych. Początkowy okres rozwoju ekstradycji datuje się od czasów odległej starożytności do przełomu XVII/XVIII w. W stosunkach pomiędzy państwami ekstradycja stanowiła czynnik konsolidacyjny o doniosłym znaczeniu dla ówczesnych organizacji państwowych. Wydawano nie po to, by współuczestniczyć w wymiarze sprawiedliwości, ale po to, by uzyskać przychyłność i wdzięczność suwerena lub z obawy przed represjami ze strony mocniejszego władcy¹⁴. Odgrywała także rolę środka wspomagającego walkę z wrogami władzy królewskiej i porząd-

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.), dalej jako k.p.k.

¹⁰ Art. 55 Konstytucji RP został zmieniony przez art. 1 ustawy z 8.09.2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 200, poz. 1471).

¹¹ Ustawa z 27.10.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 226, poz. 1647).

¹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27.04.2005 r. (P 1/05), Dz. U. Nr 77, poz. 680.

¹³ P. Hofmański w: *Nowelizacja art. 55 Konstytucji RP przez Sejm V kadencji: druki sejmowe: 580, 876, „Przed Pierwszym Czytaniem” 2006/1*, s. 20.

¹⁴ U. Aloisi, N. Fini, *Estradizione w: Novissimo digesto italiano*, A. Azara, E. Eula (red.), Turyn 1960, t. 6, s. 1009, za: Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 1975, s. 9.

ku społeczno-ekonomicznego¹⁵. Już Serwiusz Honoratus zauważył, że ekstradycja miała charakter głównie polityczny, bowiem odmowa wydania w stosunkach z państwami zależnymi uważana była za pretekst do wytoczenia wojny.

Najstarszą znaną umową międzynarodową o treści prawno-politycznej jest traktat egipsko-hetycki z XIII w. p.n.e., którego treść została wryta na murach egipskiej świątyni w Karnaku. Traktat ten zawiera postanowienia w przedmiocie ekstradycji dotyczące wydania znakomitych osób, wydania innych zbiegów i postanowienia dotyczące amnestii.

W średniowieczu państwa zaczęły zawierać między sobą wzajemne umowy dotyczące wydania. Okres przypadający na epokę feudalizmu charakteryzował się brakiem władzy centralnej, co przełożyło się w stosunkach wzajemnych między państwami na dominację sporadycznych, często bezprawnych przypadków wydawania. Istotną rolę w rozwoju wydawania odgrywał Kościół, szczególnie w stosunku do heretyków i innowierców, którzy byli uznawani za wrogów wszystkich zachodnioeuropejskich państw.

Drugi okres znamieny dla rozwoju ekstradycji to czas od początku XVIII w. do końca lat 40. XX w. Jest to okres, w którym zaczęto zawierać pierwsze nowoczesne umowy dotyczące wydawania. Fakt zintensyfikowania współpracy państw w ściganiu przestępców należy bez wątpienia tłumaczyć rozwojem komunikacji lądowej i morskiej, umożliwiającej szybką zmianę miejsca pobytu i ucieczkę przestępcy do odległych krajów¹⁶. Rozpowszechnienie środków transportu miało bowiem wpływ na wzrost przestępczości transgranicznej. Wiodącą rolę w rozwoju prawa ekstradycyjnego odegrała Francja, dzięki której działalności inicjowane były uregulowania związane z wydawaniem przestępców¹⁷. Francja zawierała liczne konwencje międzynarodowe, których przedmiotem była ekstradycja¹⁸.

Trzeci okres znamieny dla rozwoju ekstradycji to współczesność. Okres ten rozpoczyna się wraz z końcem drugiej wojny światowej, czyli przypada na koniec lat 40. XX w. i trwa do czasów obecnych. Charakterystyczne dla tego modelu ekstradycji jest to, że ulegał on ciągłej ewolucji pod wpływem rozwoju koncepcji praw człowieka, co miało swój wyraz w orzecznictwie międzynarodowym i krajowym. Z tegoż orzecznictwa jasno wynikała konieczność znalezienia równowagi między wymogami współpracy międzynarodowej w zwalczaniu przestępczości a troską o gwarancje dla jednostki¹⁹. Współczesny model ekstradycyjny opiera się głównie na dwustronnych lub wielostronnych umowach międzynarodowych.

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym ekstradycji jest uchwalona przez członków Rady Europy europejska konwencja o ekstradycji z 13.12.1957 r. wraz

¹⁵ R. Bierzanek, *Ekstradycja w traktatach zawieranych przez państwo hetyckie*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1958/1, s. 26.

¹⁶ R. Bierzanek w: R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe...*, s. 263.

¹⁷ Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja...*, s. 13.

¹⁸ Dzięki działalności Francji do obrotu międzynarodowego wszedł termin „ekstradycja”, który został użyty we francuskim dekrete z 19.02.1791 r. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że język francuski otrzymał miano języka roboczego dyplomatycznej korespondencji. Szerzej na ten temat A. Boitsov, *Extradition of criminals*, Sankt Petersburg 2004, s. 16.

¹⁹ N. Parisi, *Estradizione e diritti dell'uomo*, Mediolan 1993, s. 3, za: Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja...*, s. 20.

z dodatkowymi protokołami²⁰. Powyższy dokument zastąpił liczne dwustronne umowy ekstradycyjne, ujednocilił europejskie normy ekstradycyjne przy jednoczesnym zachowaniu wymaganych standardów związanych z prawami człowieka. Fundamentalną zasadą, na jakiej oparta została konwencja, jest zawarta w art. 1 zasada wzajemności²¹. Kolejne dokumenty dotyczące ekstradycji to europejska konwencja o pomocy prawnej w sprawach z 1959 r.²², z protokołem dodatkowym z 17.03.1978 r.²³, a także traktat państw Beneluksu o ekstradycji i pomocy wzajemnej w sprawach karnych z 1962 r., jednakże te regulacje nie miały większego znaczenia. Na uwzględnienie zasługuje także europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu z 1977 r.²⁴, konwencja wykonawcza do układu z Schengen z 1990 r., która znacznie uprościła procedury ekstradycyjne, a także miała na celu ułatwienie wykonania europejskiej konwencji o ekstradycji i traktatu państw Beneluksu o ekstradycji i pomocy wzajemnej w sprawach karnych. Istotną modyfikację wprowadziło porozumienie Wspólnot Europejskich w sprawie uproszczenia i modernizacji trybu doręczania wniosków o ekstradycję z 1989 r. (tzw. konwencja faksowa), które przewidywało powołanie w każdym państwie-stronie organu centralnego odpowiadającego za przesyłanie i przyjmowanie wniosków o ekstradycję oraz dokumentów na ich potwierdzenie.

Traktat o Unii Europejskiej z 7.02.1992 r. wprowadził szereg regulacji, które zmierzają do zmian w systemie ekstradycyjnym. Należą do nich między innymi: konwencja w sprawie uproszczonej procedury ekstradycyjnej pomiędzy państwami Unii Europejskiej z 1995 r.²⁵, która jako pierwsza w ramach III filaru wprowadziła przepisy o bezpośrednich kontaktach między właściwymi organami państwa wzywającego i wezwanego w dostarczaniu informacji oraz przekazywaniu wniosków o ekstradycję z pominięciem zbiurokratyzowanej procedury²⁶. Konwencja o ekstradycji pomiędzy państwami Unii Europejskiej z 1996 r.²⁷ wyznaczyła granice prawne ekstradycji, a także unormowała problem obywatelstwa ekstradowanego²⁸. Ponadto

²⁰ Europejska konwencja o ekstradycji, sporządzona w Paryżu 13.12.1957 r. wraz z Protokołem dodatkowym do powyższej konwencji, sporządzonym w Strasburgu 15.10.1975 r. i Drugim protokołem dodatkowym do powyższej konwencji, sporządzonym w Strasburgu 17.03.1978 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 70, poz. 307).

²¹ Zasada wzajemności polega na tym, że jedno państwo wchodząc w stosunki z innym ma prawo oczekiwać takiego samego zachowania w razie powstania podobnej sytuacji faktycznej i prawnej.

²² Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzona w Strasburgu 20.04.1959 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854). Polska złożyła dokument ratyfikacyjny 19.03.1996 r.

²³ Oświadczenie Rządowe z 5.07.1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczypospolitą Polską Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzonej w Strasburgu 20.04.1959 r., oraz Protokołu dodatkowego do tej konwencji, sporządzonego w Strasburgu 17.03.1978 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 855).

²⁴ Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu 27.01.1977 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557). Polska złożyła dokument ratyfikacyjny 30.01.1996 r.

²⁵ Akt Rady z 10.03.1995 r. sporządzający Konwencję w sprawie uproszczonej procedury ekstradycyjnej między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej (Dz. Urz. WE C 78 z 1995 r., s. 1).

²⁶ J. Banach-Gutierrez, *Rozwój III filaru Unii Europejskiej: Od ekstradycji do europejskiego nakazu aresztowania*, w: *Nouva kodyfikacja prawa karnego*, L. Bogunia (red.), Wrocław 2005, t. 17, s. 71.

²⁷ Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej dotycząca ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej (Dz. Urz. WE C 313 z 1996 r., s. 12); zob. ustawa z 23.07.2004 r. o ratyfikacji Konwencji odnoszącej się do ekstradycji między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonej w Dublinie 27.09.1996 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 187, poz. 1923).

²⁸ Art. 7 konwencji z 1996 r. dotyczy ekstradycji własnych obywateli. Na jego mocy każde państwo członkowskie może w drodze notyfikacji złożyć oświadczenie, że nie wyrazi zgody na wydanie swoich obywateli lub wyrazi zgodę na ekstradycję pod pewnymi warunkami.

należy wymienić konwencję w sprawie cyberprzestępczości z 2001 r. z protokołem dodatkowym z 2003 r.²⁹, a także porozumienie w sprawie ekstradycji pomiędzy Unią Europejską i Stanami Zjednoczonymi Ameryki z 2003 r.³⁰

Istotne kwestie zostały zawarte w traktacie amsterdamskim z 2.10.1997 r., który określił potrzebę współpracy sądowej w sprawach karnych między innymi poprzez ułatwienie ekstradycji między państwami członkowskimi. Podobny cel miał ustanowiony 26.02.2001 r. traktat nicejski, który nałożył na Radę Europy obowiązek ułatwienia współpracy między Eurojustem a Europejską Siecią Sądową poprzez usprawnienie realizacji wniosków o udzielenie pomocy prawnej i ekstradycję.

Zagadnienia ekstradowania przestępców były wielokrotnie podejmowane przy okazji rozmów między państwami członkowskimi Unii dotyczących problemu współpracy sądowej w sprawach karnych. Rada Europejska niejednokrotnie stawała na stanowisku, że formalna procedura ekstradycyjna powinna być zniesiona i zastąpiona prostym przekazaniem w stosunku do osób, na których ciążyą prawomocne wyroki, lub osób, które uchylają się przed wymiarem sprawiedliwości. W zaleceniu nr 28 zawartym w „Strategii Unii Europejskiej na kolejne millennium w odniesieniu do przeciwdziałania i kontroli przestępczości zorganizowanej”³¹ wezwano kraje członkowskie do utworzenia „wspólnego europejskiego obszaru ekstradycyjnego”³², co w istotny sposób miało wpłynąć na współpracę sądową w sprawach karnych.

Impulsem dla zintensyfikowania prac dotyczących uproszczenia postępowania ekstradycyjnego w sprawach przestępczości zorganizowanej były wydarzenia z 11.09.2001 r. Wtedy to dostrzeżono potrzebę opracowania instrumentu, który pozwoliłby na bezpośrednie przekazywanie poszukiwanych osób między odpowiednimi organami. Opracowano akt prawny, w którym przyjęto jednolitą definicję terroryzmu³³, a także przedstawiono założenia ENA³⁴. Europejski nakaz aresztowania miał zastąpić system ekstradycyjny pomiędzy państwami Piętnastki, co wynikało z preambuły do decyzji ramowej w sprawie ENA i procedur dostarczania między państwami członkowskimi³⁵. Stanowiła ona, że „pomiędzy państwami członkowskimi należy znieść formalną ekstradycję w odniesieniu do osób próbujących uniknąć wymiaru sprawiedliwości po prawomocnym skazaniu oraz przyspieszyć procedury ekstradycyjne w odniesieniu do osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa”. Według autorów decyzji ramowej w sprawie ENA takie rozwiązanie ma na celu: „uniknięcie złożoności i ryzyka opóźnień właściwych procedurom ekstradycyjnym”³⁶.

²⁹ Konwencja była podpisana przez Polskę, lecz nie została – jak dotąd – ratyfikowana.

³⁰ Umowa o ekstradycji między Unią Europejską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki (Dz. Urz. UE L 181 z 2003 r., s. 27).

³¹ Strategia Unii Europejskiej na kolejne millennium w odniesieniu do przeciwdziałania i kontroli przestępczości zorganizowanej (Dz. Urz. WE C 124 z 2000 r., s. 1).

³² F. Jasiński, *Europejski nakaz aresztowania*, „Wspólnoty Europejskie” 2003/6, s. 63.

³³ Szerzej na ten temat: decyzja ramowa Rady z 13.06.2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW) (Dz. Urz. WE L 164 z 2002 r., s. 3); F. Jasiński, E. Zielińska w: *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie. Dokumenty karne. Część druga*, E. Zielińska (red.), Warszawa 2005, t. 6, s. 483–568.

³⁴ F. Jasiński, *Unia Europejska wobec terroryzmu*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002/3, s. 46.

³⁵ Szerzej na ten temat: decyzja ramowa Rady z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW) (Dz. Urz. WE L 190 z 2002 r., s. 1); A. Górski, A. Sakowicz w: *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie. Dokumenty karne. Część druga*, E. Zielińska (red.), Warszawa 2005, t. 6: s. 231–314.

³⁶ F. Jasiński, *Europejski nakaz...*, s. 64.

2.2. Podstawy prawne ekstradycji

W literaturze przedmiotu wskazuje się dwa modele dotyczące podstaw prawnych ekstradycji. Pierwszy – anglosaski, wymagający wcześniejszego zawarcia umowy międzynarodowej, drugi – kontynentalny, reprezentowany przez kraje europejskie, w tym Polskę, który dopuszcza możliwość wydania pozaumownego, czyli na przykład jedynie na podstawie prawa wewnętrznego³⁷.

W doktrynie wyróżnia się takie podstawy prawne ekstradycji, jak umowa międzynarodowa i ustawodawstwo wewnętrzne³⁸.

Podstawy prawne ekstradycji istotne z punktu widzenia zobowiązań Polski należy rozpatrywać wielopłaszczyznowo: **po pierwsze** – jako relacje Polski z innymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej, **po drugie** – jako relacje Polski ze stronami europejskiej konwencji o ekstradycji, **po trzecie** – jako relacje Polski z innymi państwami, niebędącymi stroną europejskiej konwencji o ekstradycji, z którymi Polska zawarła umowy dwustronne, **po czwarte** – jako relacje Polski ze stronami multilateralnych umów mających za przedmiot zwalczanie przestępstw uznanych za szczególnie niebezpieczne dla całej społeczności międzynarodowej, w tym umów międzynarodowych mających na celu zwalczanie międzynarodowego terroryzmu³⁹, **po piąte** wreszcie – jako relacje Polski z państwami, z którymi Polska nie ma stosunków traktatowych w dziedzinie ekstradycji⁴⁰.

³⁷ M. Plachta, *Sprawa Boguckiego: typowy przypadek „ukrytej ekstradycji?”*, „Jurysta” 2001/3–4, s. 11.

³⁸ Na uwagę zasługuje pogląd mówiący o tym, że podstawą prawną ekstradycji jest także zasada wzajemności, co następuje w sytuacji, gdy państwa nie są związane umową ekstradycyjną, a także brak jest w tym zakresie przepisów ustawowych. Natomiast w sytuacji, gdy zasada wzajemności jest traktowana jako warunek zastrzeżony w umowach lub ustawach ekstradycyjnych, zasada ta jest jedynie warunkiem wydania, a nie podstawą prawną wydania. Por. H. Zięba-Zalucka, *Instytucja ekstradycji w prawie konstytucyjnym i międzynarodowym*, w: E. Dynia, *Nauka prawa międzynarodowego u progu XXI wieku. Materiały pokonferencyjne*, Rzeszów 2003, s. 260.

³⁹ Do tej grupy umów należy zaliczyć między innymi: konwencję o zwalczaniu handlu kobietami i dziećmi z 30.09.1921 r., konwencję o zwalczaniu fałszowania pieniędzy z 20.04.1929 r., konwencję w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9.12.1948 r., konwencję o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych z 12.08.1949 r., konwencję o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu z 12.08.1949 r., konwencję o traktowaniu jeńców wojennych z 12.08.1949 r., konwencję o ochronie osób cywilnych podczas wojny z 12.08.1949 r., konwencję w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z 2.12.1949 r., konwencję o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z 26.11.1968 r., konwencję o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu z 30.11.1973 r., konwencję o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi z 20.12.1988 r., konwencję o zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej przyjętą przez Zgromadzenie ONZ 15.11.2000 r., konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji z 31.10.2003 r., konwencję w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych z 14.09.1963 r., konwencję o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z 16.12.1970 r., konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego z 23.09.1971 r., konwencję o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej w tym przeciwko dyplomatom z 14.12.1973 r., międzynarodową konwencję przeciwko braniu zakładników z 17.12.1979 r., konwencję w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej z 10.03.1988 r., konwencję o bezpieczeństwie personelu ONZ i personelu współdziałającego z 9.12.1994 r., międzynarodową konwencję o zwalczaniu terrorystycznych ataków bombowych z 15.12.1997 r., konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu z 9.12.1999 r., konwencję w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego z 13.04.2005 r.

⁴⁰ R. Kmieciak, A. Przyborowska-Klimczak, *Prawo ekstradycyjne Unii Europejskiej. Prawne problemy członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Materiały z konferencji Wydziału Prawa UMCS*, Lublin 2005, s. 207.

Jeżeli chodzi o relacje Polski z państwami członkowskimi w przedmiocie ekstradycji, to należy wskazać, że decyzja ramowa Rady z 13.06.2002 r. zastąpiła od 1.05.2004 r. wszelkie regulacje prawne dotyczące ekstradycji, wprowadzając mocą tej decyzji ENA⁴¹. Jednakże niektóre państwa członkowskie zastrzegły, że będą rozpatrywać wnioski o wydanie wyłącznie w systemie ekstradycyjnym w odniesieniu do czynów popełnionych przed 1.11.1993 r. – dla Francji, 7.08.2002 r. – dla Austrii, Luksemburga, Słowenii i Włoch, 1.11.2004 r. – dla Czech. Zatem w odniesieniu do wskazanych powyżej czynów w dalszym ciągu będzie się stosować system ekstradycyjny⁴².

Relacje Polski ze stronami–sygnatariuszami europejskiej konwencji o ekstradycji z 13.12.1957 r.⁴³ dotyczą wydawania na mocy powyższej konwencji osób ściganych lub skazanych. Polska uregulowała kwestię ekstradycji także w umowach dwustronnych z innymi państwami, niebędącymi sygnatariuszami europejskiej konwencji o ekstradycji⁴⁴. Umowy te mogą regulować wyłącznie problematykę ekstradycji lub też mogą być częścią umów o wzajemnej pomocy w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych⁴⁵. Zarówno europejska konwencja o ekstradycji, jak i umowy dwustronne zawarte przez Polskę zostały skonstruowane według schematu zawierającego podstawowe zasady i elementy dotyczące: kategorii przestępstw stanowiących podstawę wydania, kategorii przestępstw objętych zakazem wydania, innych obligatoryjnych i fakultatywnych podstaw wydania, wymaganej formy i elementów wniosku o ściganie, kwestii dotyczącej ponownego wydania państwu trzeciemu, regulacji związanej z odroczeniem i wydaniem warunkowym, tymczasowym aresztowaniem przed otrzymaniem wniosku o ściganie, zbiegu wniosków ekstradycyjnych, przekazania osoby, przekazania przedmiotów, tranzytu, kosztów

⁴¹ Jak zostanie wskazane w dalszej części pracy dotyczącej substytutów ekstradycji, europejski nakaz aresztowania (ENA) jest uznany jako taki substytut, zatem jako instytucja odmienna od ekstradycji, co pozwała pozostawić poza zakresem zainteresowań podstawy prawne wydania w trybie europejskiego nakazu aresztowania.

⁴² J. Ciszewski, *Obrót prawny z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa 2007, s. 778–779.

⁴³ Stronami tej konwencji oprócz Polski są: Albania, Andora, Armenia, Azerbejdżan, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra, Gruzja, Islandia, Izrael, Liechtenstein, Macedonia, Moldova, Monako, Norwegia, RPA, Rosja, San Marino, Serbia, Szwajcaria, Turcja, Ukraina, Wielka Brytania.

⁴⁴ Polska zawarła umowy dwustronne: z Algierską Republiką Ludowo-Demokratyczną dotyczącą obrotu prawnego w sprawach cywilnych i karnych z 9.11.1976 r., z Australią o ekstradycji z 3.06.1998 r., z Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z 26.10.1994 r., z Arabską Republiką Egiptu o pomocy prawnej w sprawach karnych, przekazywaniu osób skazanych i ekstradycji z 17.05.1992 r., z Republiką Iraku o pomocy prawnej i sądowej w sprawach cywilnych i karnych z 29.10.1988 r., z Republiką Indii o ekstradycji z 17.02.2003 r., z Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 28.09.1986 r., z Republiką Kuby o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 18.11.1982 r., z Libijską Arabską Dżamahiriją Ludowo-Socjalistyczną o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, handlowych, rodzinnych i karnych z 2.12.1985 r., z Królestwem Maroka o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 21.05.1979 r., z Mongolią o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z 19.10.1998 r., z Republiką Federalną Niemiec o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej konwencji o ekstradycji z 13.12.1957 r. z 17.07.2003 r., z Republiką Słowacką o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej konwencji o ekstradycji z 13.12.1957 r. z 23.08.1996 r., ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki o ekstradycji z 10.07.1996 r., z Arabską Republiką Syryjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 16.02.1985 r., z Republiką Tunezyjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 22.03.1985 r., z Socjalistyczną Republiką Wietnamu o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 22.03.1993 r.

⁴⁵ L. Haloń-Chęłpa, *Podstawy prawne ekstradycji*, „Ius et Administratio” 2004/1, s. 123.

wydania i tranzytu, języka, w którym sporządza się dokumenty ekstradycyjne, a także zasady specjalności.

Wspólną cechą wszystkich umów, którymi jest związana Polska z innymi państwami, jest to, że opierają się one na zasadzie podwójnej karalności, polegającej na tym, że czyn stanowiący podstawę wniosku musi być uznawany za przestępstwo w ustawodawstwie państwa wzywającego i wezwanego. Ponadto charakterystyczne dla powyższych umów jest przywiązywanie dużej wagi do obywatelstwa osoby, której wydania się żąda, gdyż może ono stanowić podstawę odmowy wydania. Stosunki międzynarodowe w przedmiocie ekstradycji charakteryzują się także tym, że niemalże we wszystkich umowach międzynarodowych jako powód odmowy wydania wskazuje się polityczny charakter przestępstwa. Jedną z ważniejszych zasad ekstradycyjnych, występujących w każdej z umów międzynarodowych, których przedmiotem jest wydanie, jest zasada specjalności, inaczej zwana zasadą ograniczonego ścigania i karania. Wynika z niej zakaz ścigania osoby za inne przestępstwa aniżeli te, w związku z którymi przyznano ekstradycję⁴⁶.

Konwencje, które mają za przedmiot zapobieganie przestępstwom uznany za szczególnie niebezpieczne dla całej społeczności międzynarodowej, w tym umowy międzynarodowe mające na celu zwalczanie międzynarodowego terroryzmu, dotyczą także kwestii ekstradycji. Charakterystyczne jest to, że analizowane konwencje respektują zasadę *aut dedere aut iudicare*, nakładając na umawiające się strony obowiązek wydania – często bez konieczności istnienia umowy i realizacji zasady wzajemności – lub ścigania i karania przed własnymi sądami osób, które dopuściły się przestępstw stanowiących przedmiot wskazanych umów.

W polskim porządku prawnym instytucję ekstradycji reglamentuje ustawa zasadnicza (art. 55), kodeks postępowania karnego (art. 593–607), regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury⁴⁷ (§ 295–301), a także rozporządzenie w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych⁴⁸ (§ 65–70). Nie można tracić z pola widzenia również rozstrzygnięcie kodeksu karnego⁴⁹, który co prawda nie wspomina wprost o ekstradycji, jednakże zawiera rozwiązania istotne dla jej stosowania (art. 5 i art. 111 k.k.).

Konstytucja RP w art. 55 zawiera regulację dotyczącą zasadniczego problemu, a mianowicie możliwości ekstradycji obywatela polskiego. Wydanie takie może być dokonane na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli taka możliwość wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Polska jest członkiem. Warunkiem ekstradycji obywatela polskiego jest, by czyn objęty wnioskiem o wydanie został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ponadto stanowił przestępstwo według

⁴⁶ B. Wierzbicki w: E. Mikos-Skuza, C. Mik, B. Wierzbicki, M. Zdanowicz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Białystok 1997, s. 98.

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.03.2010 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. Nr 49, poz. 296 ze zm.).

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.01.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (Dz. U. Nr 17, poz. 164), dalej jako r.c.s.m.

⁴⁹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.), dalej jako k.k.

prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowił takie przestępstwo, gdyby był popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku o wydanie⁵⁰.

Kodeks postępowania karnego (w rozdziale 64 i 65) określa warunki i procedurę postępowania ekstradycyjnego. Przepisy rozdziału 64 k.p.k. normują tryb postępowania w sprawach o ekstradycję czynną, która dotyczy sytuacji, gdy władze polskie występują do państwa obcego o wydanie danej osoby. Natomiast przepisy rozdziału 65 k.p.k. dotyczą tzw. ekstradycji biernej, istotą której jest rozpatrywanie wniosku państwa obcego przez właściwy organ polski i stwierdzenie dopuszczalności lub niedopuszczalności wydania.

Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury zawiera wewnętrzne instrukcje dotyczące postępowania prokuratora w przedmiocie ekstradycji. W § 295–301 regulaminu reguluje się kwestie dotyczące niezbędnych załączników do wniosku o wydanie kierowanego do Prokuratury Generalnej. W powyższych instrukcjach wskazuje się także, na czym polegają czynności prokuratora w postępowaniu ekstradycyjnym. Rozporządzenie w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych wskazuje, co powinien zawierać wniosek o ekstradycję, jaka jest właściwość sądu występującego o wydanie, a także reguluje kwestie dotyczące tymczasowego aresztowania w postępowaniu ekstradycyjnym.

W art. 5 k.k. określono zasadę terytorialności w zakresie obowiązywania ustawy karnej co do osób i miejsca⁵¹. W kontekście powyższej zasady ekstradycję można traktować jako jej ograniczenie, o ile dotyczyć będzie sprawcy czynu zabronionego popełnionego na terytorium Rzeczypospolitej Polski, na polskim statku wodnym lub powietrznym. Przeszkoda terytorialności polega zatem na niewydawaniu sprawców przestępstw popełnionych na obszarze państwa wezwanego, ponieważ państwo to ma – jak się zwykle uważa – lepsze prawo do ukarania sprawcy⁵².

W art. 111 k.k. określono regułę podwójnej karalności (zwaną także zasadą identyczności), która dotyczy odpowiedzialności karnej za czyny popełnione za granicą⁵³. Istotą tej zasady jest umożliwienie ekstradycji, przy zaistnieniu wszystkich koniecznych przesłanek, w sytuacji gdy czyn stanowiący podstawę wniosku o wydanie jest przestępstwem według państw wezwanego i wzywającego⁵⁴.

2.3. Substytuty ekstradycji

Mając na uwadze, że skutkiem ekstradycji jest znalezienie się podejrzanego (skazanego) na terytorium państwa, które rości sobie pretensje do jego osądzenia lub też do wykonania wyroku, warto wspomnieć o innych substytutach ekstradycji pro-

⁵⁰ B. Nita, *Ograniczenia ekstradycji po zmianie art. 55 Konstytucji a Europejski Nakaz Aresztowania*, „Przebieg Sejmu” 2008/2, s. 96.

⁵¹ P. Kozłowska-Kalisz w: *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, Warszawa 2008, s. 25.

⁵² L. Gardocki, *Zarys prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa 1983, s. 178.

⁵³ L. Gelberg, *Zarys prawa międzynarodowego*, Warszawa 1979, s. 161.

⁵⁴ L. Gardocki, *Podwójna przestępczość czynu w prawie ekstradycyjnym*, w: *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok*, L. Tyszkiewicz (red.), Katowice 1996, s. 71.

wadzących do tego samego celu co instytucja wydania. Wychowanie się owych substytutów jest normalnym następstwem nieudolności systemu ekstradycyjnego, a w szczególności okolicznościami, gdy formalna ekstradycja nie przedstawia realnej opcji dla państwa wzywającego, gdyż albo nie wszystkie wymagania formalne i warunki mogą być spełnione, albo koszty i zwłoka są nie do przyjęcia. Jako substytut ekstradycji należy rozumieć środek, zarówno prawny, jak i bezprawny, prowadzący do tego samego celu co ekstradycja.

Należy zwrócić uwagę na takie instytucje **prawne**, jak wydalenie cudzoziemca, przejście i przekazanie ścigania, w tym przekazanie policyjne, dostarczenie osoby Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu, przyjmowanie i przekazywanie skazanego pomiędzy państwami w celu wykonania wyroku oraz ENA, i **pozaprawne**, jak nielegalne porwanie, groźba i szantaż.

2.3.1. Prawne substytuty ekstradycji

Wydalenie cudzoziemca jest instytucją uregulowaną w ustawie o cudzoziemcach⁵⁵ (art. 88–100). Stosowanie instytucji wydalenia wiąże się z przysługującym państwu prawem do decydowania o możliwości pobytu cudzoziemca na jego własnym terytorium. W ustawie o cudzoziemcach zawarto regulacje dotyczące wydalenia cudzoziemców na podstawie przepisów o charakterze administracyjnym, które nakładają na organy państwowe uprawnienie do wydawania jednostronnej ocennej decyzji, której celem jest pozbycie się cudzoziemca z terytorium państwa. Do wydania decyzji o wydaleniu wystarczy stwierdzenie, że pobyt cudzoziemca ma charakter nielegalny. Decyzja o deportacji jest uwarunkowana okolicznościami faktycznymi danej sprawy. Wydalenie to może nastąpić, o ile zostanie spełniona jedna z przesłanek wskazanych w art. 88 ust. 1 pkt 1–12 ustawy o cudzoziemcach. Celem wydalenia nie jest zatem spowodowanie pobytu jednostki w innym państwie, a wyłącznie chęć usunięcia cudzoziemca z własnego terytorium⁵⁶.

Mówiąc o deportacji jako substytucie ekstradycji, należy wskazać, że chodzi tutaj o sytuację, gdy na podstawie niepisanej umowy pomiędzy dwoma państwami jedno państwo wydaje drugiemu osobę, którą to drugie jest zainteresowane, przy czym dzieje się to bez zachowania odpowiedniej procedury i z pominięciem obowiązującego prawa ekstradycyjnego. Zatem przy pomocy tej „ukrytej ekstradycji” organy państwa pobytu, podejmując inicjatywę w sprawie wydalenia osoby, której ekstradycji żąda inne państwo, nie kierują się motywem pozbycia się cudzoziemca z własnego terytorium, a głównym motywem jest tu chęć przekazania tej osoby właściwym organom państwa ścigania.

Reasumując, organy państwa pobytu, wykonując uprawnienia nadane im przez ustawodawcę do wydalenia niepożądanych cudzoziemców, mogą w ten sposób wydać poszukiwaną osobę do państwa ścigania, które domaga się ekstradycji tej osoby celem przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania orzeczonej już kary. Ukryta ekstradycja wiąże się zatem z działaniem dwustronnym. Współpraca właściwych organów państwa pobytu i państwa ścigania może zapewnić realiza-

⁵⁵ Ustawa z 13.06.2003 r. o cudzoziemcach (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573 ze zm.).

⁵⁶ L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 161.

cję celów ekstradycyjnych. Konkludując, ukryta ekstradycja oznacza postawienie przez państwo pobytu, na podstawie jego ustawodawstwa administracyjnego, osoby w takiej sytuacji, że dostaje się ona w zakres władztwa sprawowanego przez obce państwo, które jest zainteresowane pociągnięciem jej do odpowiedzialności karnej.

Ukryta ekstradycja nie ma charakteru nielegalnego w świetle prawa międzynarodowego, gdyż nie stanowi aktu porwania międzynarodowego. Dokonując ukrytej ekstradycji organy powołują się na literę prawa, zatem działają zgodnie z obowiązującym prawem.

Instytucja **przekazania i przejęcia ścigania** karnego jako forma międzynarodowej współpracy w sprawach karnych została wprowadzona do rozdziału 63 polskiego kodeksu postępowania karnego nowelizacją z 1995 r.⁵⁷

Instytucja ta stanowiła ekwiwalent dla ekstradycji szczególnie w przypadkach, gdy sprawca popełnił przestępstwo na terenie jednego kraju, nie został tam ujęty, po czym przemieścił się do kraju ojczystego⁵⁸. W takiej sytuacji w obliczu zasady niewydawania własnych obywateli powstawała przeszkoda uniemożliwiająca wydanie sprawcy ekstradycyjnego i powodowała jego bezkarność. Instytucja przekazania i przejęcia ścigania stała się zatem urzeczywistnieniem zasady „wydaj albo ukarż”. Przedmiotowa zasada zobowiązywała państwo ojczyste sprawcy do ukarania go za przestępstwo popełnione poza jego terytorium, stanowiące podstawę wydania, w sytuacji gdy formalną ekstradycję uniemożliwiała przeszkoda obywatelstwa (np. w sytuacji, gdy sprawca zabójstwa schroni się w państwie ojczystym, które nie zezwala na wydawanie własnych obywateli). Zatem można stwierdzić, że instytucja przejęcia i przekazania ścigania w pewnej mierze może służyć zastąpieniu ekstradycji⁵⁹. Wykształcenie się tego instrumentu pozwoliło uniknąć wad związanych z bezwzględnym stosowaniem zasady terytorialności wobec cudzoziemców popełniających przestępstwa⁶⁰. Podobnie jak i w postępowaniu ekstradycyjnym, przy zastosowaniu instytucji przejęcia i przekazania ścigania karnego fundamentalne znaczenie ma warunek podwójnej karalności⁶¹.

Przechodząc do charakterystyki tego instrumentu, należałoby wskazać, że przekazanie i przejęcie ścigania ma charakter dwustronny, co oznacza, że inicjatywę zastosowania tej instytucji ma zarówno państwo, na którego terytorium popełnio-

⁵⁷ Ustawa z 29.06.1995 r. o zmianie kodeksu postępowania karnego, ustawy o ustroju sądów wojskowych, ustawy o opłatach w sprawach karnych i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 89, poz. 443). Należy jednak podkreślić, że o instytucji tej jako substytucji ekstradycji możemy mówić jedynie wówczas, gdy łączy się z przekazaniem osoby między państwami. *De lege lata* przejęcie (przekazanie) ścigania niekiedy może łączyć się z przekazaniem osoby (art. 590 § 3 k.p.k.). Ma to miejsce wtedy, gdy państwo, na terenie którego popełniono przestępstwo, nie jest zainteresowane ściganiem obcego obywatela i jest skłonne (z inicjatywy własnej lub państwa obcego) do rezygnacji ze ścigania na rzecz państwa, które opiera swoją jurysdykcję na obywatelstwie sprawcy.

⁵⁸ Stanowi kwestię sporną, czy przekazanie i przejęcie ścigania jest substytutem ekstradycji. Należy odwołać się tu do podstawowej definicji ekstradycji, która stanowi, że wydanie prowadzi do znalezienia się podejrzanego (skazanego) na terytorium państwa, które rości sobie pretensje do jego osądzenia lub wykonania wyroku. Zatem w tym kontekście przejęcie i przekazanie ścigania można uznać za instytucję całkowicie odmienną od ekstradycji, która opierając się na substancie przedmiotowym, polega na wszczęciu postępowania według prawa wnioskującego o przejęcie lub przekazanie.

⁵⁹ L. Gardocki, *Zagadnienia internacjonalizacji odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione za granicą*, Warszawa 1979, s. 66.

⁶⁰ L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 196.

⁶¹ L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 207.

no przestępstwo, jak i państwo, którego obywatelem lub stałym rezydentem jest sprawca⁶². Przekazanie ścigania może nastąpić w wyniku przyjęcia przez Ministra Sprawiedliwości wniosku od właściwego organu państwa obcego.

Przejęcie ścigania następuje od państwa obcego przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości w sprawach o przestępstwa popełnione za granicą przez obywatela polskiego lub osobę mającą w Polsce stałe miejsce zamieszkania, ale także, gdy popełniła je osoba, niezależnie od jej obywatelstwa, która będzie odbywać w Polsce karę pozbawienia wolności lub przeciwko której wszczęto postępowanie karne w Polsce⁶³. Ściganie jest zatem przekazywane polskim organom procesowym przez organ wymiaru sprawiedliwości państwa obcego. Przejęcie ścigania jest równoznaczne z wszczęciem postępowania karnego w danej sprawie według prawa polskiego⁶⁴. Przekazanie ścigania może zaś mieć miejsce w sprawie o przestępstwa popełnione przez cudzoziemca na terytorium RP, które to przestępstwa nie zostały jeszcze prawomocnie osądzone. W takim przypadku przekazanie ścigania ma miejsce z terytorium Polski do kraju, którego sprawca jest obywatelem lub w którym sprawca ma miejsce stałego zamieszkania bądź też odbywa lub będzie odbywał w tym państwie karę pozbawienia wolności, lub do kraju, w którym wszczęto przeciwko niemu postępowanie karne⁶⁵. Przekazanie ścigania skutkuje umorzeniem postępowania wszczętego na podstawie prawa polskiego, gdyż jurysdykcja karna w takiej sytuacji zostaje przekazana państwu obcemu.

Warunkiem zarówno przejęcia, jak i przekazania ścigania jest istnienie interesu wymiaru sprawiedliwości. Uzasadnia on zwrócenie się przez Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o przejęcie lub przekazanie ścigania karnego do właściwego organu państwa obcego, a także interes ten jest wymagany, gdy Minister Sprawiedliwości przyjmuje wniosek o przekazanie ścigania od właściwego organu państwa obcego⁶⁶.

Do przekazania ścigania karnego można zaliczyć także tzw. **przekazanie policyjne**, polegające na bezpośrednim przekazywaniu sprawców przez organy policyjne właściwym organom innego państwa. Może ono wynikać między innymi z umów granicznych zawartych najczęściej między dwoma sąsiadującymi

⁶² E. Janczur, *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1999/5, s. 63.

⁶³ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 1252.

⁶⁴ Przejęcie ścigania skutkuje wszczęciem postępowania karnego w danej sprawie według prawa polskiego, co wiąże się z przekazaniem akt postępowania polskim organom prowadzącym postępowanie karne przez organy państwa obcego. Należy zwrócić uwagę na kwestię związaną z mocą dowodów zebranych za granicą w trakcie postępowania poprzedzającego przejęcie ścigania przez polskie organy ścigania. Zgromadzony materiał dowodowy zachowuje wartość dowodową dla postępowania prowadzonego w Polsce, o ile został zgromadzony zgodnie z zasadami porządku prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Szerzej na ten temat Z. Gostyński, *Przekazanie i przejęcie ścigania karnego w: Przepisność przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, A. Szwarc (red.), Poznań 2000, s. 88–89.

⁶⁵ Z. Gostyński, *Przekazanie i przejęcie...*, s. 85–86.

⁶⁶ Interes wymiaru sprawiedliwości może wiązać się z jurysdykcją sądów polskich wobec obywatela polskiego, a także ze względami humanitarnymi w sytuacji, gdy istnieje możliwość połączenia kar wobec sprawcy odbywającego już karę pozbawienia wolności w Polsce. Interes wymiaru sprawiedliwości może być również uzasadniony w sytuacji, gdy istnieje związek pomiędzy czynem, o który toczy się postępowanie w Polsce, a przestępstwem zarzuconym danej osobie za granicą; wówczas ewentualne przekazanie sprawy za granicę w celu przeprowadzenia postępowania karnego może istotnie przedłużyć czas trwania tego postępowania.

ze sobą państwami. Zazwyczaj są to przypadki przekazania sprawców, którzy zostali złapani na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa. Przekazanie policyjne musi opierać się na upoważnieniu ustawowym lub umownym, inaczej przekazanie będzie wiązać się z przekroczeniem uprawnień⁶⁷. W obecnym stanie prawnym, po wejściu Polski do układu z Schengen, przekazanie policyjne wiąże się z pościgiem transgranicznym, który polega na pościgu podjętym na terytorium jednego kraju przez jego funkcjonariuszy i kontynuowaniu tego pościgu na terytorium państwa, do którego zbiegł sprawca. Zatrzymanie osoby ściganej odbywa się przez funkcjonariuszy organów państwa, w którym był kontynuowany pościg. Przekazanie osoby ujętej w pościgu transgranicznym funkcjonariuszom organów właściwego państwa następuje bez zbędnej zwłoki.

Dostarczenie podejrzanego, oskarżonego lub skazanego Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu. Polska 9.04.1999 r. podpisała Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego⁶⁸, a ratyfikowała go 12.11.2001 r.⁶⁹ Wydanie w trybie dostarczenia podejrzanego, oskarżonego lub skazanego Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu następujące na wniosek tego trybunału za przestępstwa ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych i agresji, podczas gdy ekstradycja obejmuje także przestępstwa pospolite⁷⁰. Wnioski o wydanie w trybie dostarczenia przed Międzynarodowy Trybunał Karny wymagają pośrednictwa Ministra Sprawiedliwości – wykonuje je sąd lub prokurator. Ponadto dostarczenie podejrzanego, oskarżonego lub skazanego następuje do organu sądowego, a nie do innego państwa, tak jak jest to czynione w przypadku ekstradycji⁷¹.

Zatem wydanie w trybie dostarczenia ma charakter współpracy pomiędzy państwem a Międzynarodowym Trybunałem Karnym⁷². To kryterium opiera się na niezaprzeczalnej różnicy pomiędzy państwem a trybunałem międzynarodowym. Oddanie pod jurysdykcję Międzynarodowego Trybunału Karnego wiąże się z jednostronnym bezwarunkowym obowiązkiem dostarczenia podejrzanego wynikającym ze Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, a nie opiera się – jak to jest w przypadku ekstradycji – na konstrukcji traktatowej, konwencyjnej lub ustawodawstwa krajowego, która może zawierać zastrzeżenia⁷³. Ponadto ekstradycja oparta jest na równorzędności podmiotów, pomiędzy którymi dochodzi

⁶⁷ L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 161.

⁶⁸ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie 17.07.1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708).

⁶⁹ Ustawa z 5.07.2001 r. o ratyfikacji Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego (Dz. U. Nr 98, poz. 1065); oświadczenie rządowe z 31.07.2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonego w Rzymie 17.07.1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 709).

⁷⁰ M. Plachta, *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Kraków 2004, s. 957.

⁷¹ M. Plachta, *Kodeks postępowania Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „Studia Europejskie” 1999/4, s. 83.

⁷² M. Plachta, *Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego: podstawowe zasady kompetencyjne, organizacyjne i procesowe*, „Państwo i Prawo” 1998/12, s. 33; podobnie T. Grzegorzczak, *Współpraca Polski z Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2005/3, s. 12.

⁷³ M. Flemming, *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów*, Warszawa 2003, s. 581.

do wydania, a także na systemie zabezpieczeń stanowiących gwarancje dla ekstradowanego⁷⁴.

Przyjmowanie i przekazywanie skazanych pomiędzy państwami w celu wykonania orzeczenia jest także formalnoprawną procedurą wydania. Istotą instytucji przekazania skazanego jest założenie, że kraj obywatelstwa lub domicylu odpowiada za wykonanie wyroku, który stanowił podstawę przekazania⁷⁵. Zatem państwo skazujące rezygnuje z prawa do wykonania orzeczonej kary, natomiast obowiązek wykonania prawomocnego orzeczenia przejmuje państwo przyjmujące, które to musi wykonać prawomocne orzeczenie na podstawie przepisów, które znalazłyby zastosowanie, gdyby wyrok wydany był w państwie przyjmującym⁷⁶. Do przekazania może dojść na wniosek polskiego Ministra Sprawiedliwości, który występuje do państwa obcego z wnioskiem o przekazanie do wykonania w Polsce prawomocnego orzeczenia, którym skazano obywatela polskiego albo osobę mającą w Polsce miejsce stałego pobytu, prowadzącą działalność zawodową bądź posiadającą w Polsce mienie, na karę pozbawienia wolności, inny środek polegający na takim pozbawieniu lub na inne kary lub środki⁷⁷. Państwo obce może – w podobnych sytuacjach – wystąpić do Ministra Sprawiedliwości o przejęcie przez władze polskie orzeczenia wydanego przez wnioskujące państwo, z tym że przejęcie wykonania prawomocnego orzeczenia w tym trybie może dotyczyć tylko osób niebędących obywatelami polskimi, a mającymi w Polsce miejsce stałego pobytu⁷⁸.

Europejski nakaz aresztowania jest instrumentem prawnym, który umożliwia współpracę sądową i policyjną, a także służy zbliżaniu porządków prawnych państw członkowskich UE⁷⁹.

Europejski nakaz aresztowania został uregulowany decyzją ramową Rady UE w sprawie ENA i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi⁸⁰. Decyzja ta nie miała charakteru samowystarczalnego i wymagała implementacji przez państwa członkowskie⁸¹. Do polskiego porządku prawnego ENA został wprowadzony rozdziałami 65a i 65b kodeksu postępowania karnego na mocy noweli z 18.03.2004 r.⁸²

Definicja ENA znajduje się w art. 1 wspomnianej wyżej decyzji ramowej w sprawie ENA, który stanowi, że jest to decyzja sądowa wydana przez państwo członkowskie w celu aresztowania i przekazania przez inne państwo członkowskie osoby, której dotyczy wniosek w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego. W preambu-

⁷⁴ M. Płachta, *Problem ratyfikacji przez Polskę Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „Palestra” 1999/5–6, s. 116.

⁷⁵ M. Płachta, *Przekazywanie skazanych pomiędzy państwami*, Kraków 2003, s. 666.

⁷⁶ M. Płachta, *Przekazywanie skazanych...*, s. 666.

⁷⁷ T. Grzegorzczak w: T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2008, s. 984.

⁷⁸ M. Płachta, *Wykonywanie zagranicznych wyroków karnych: zarys historycznego rozwoju instytucji*, „Nowe Prawo” 1985/11–12, s. 106–122.

⁷⁹ K. Malinowska-Krutul, *Ekstradycja a przekazanie w ramach europejskiego nakazu aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2007/6, s. 105.

⁸⁰ Decyzja 2002/584/WSiSW.

⁸¹ T. Grzegorzczak w: T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie...*, s. 998.

⁸² Ustawa z 18.03.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 69, poz. 626).

le decyzji ramowej w sprawie ENA wyraźnie wskazano cel wprowadzenia ENA, a mianowicie wskazano potrzebę usunięcia i zastąpienia nim złożonej procedury ekstradycyjnej.

Cel ENA jest tożsamy celowi ekstradycji, a mianowicie istotą obu konstrukcji jest wydanie danej osoby pod jurysdykcję organów sądowych innego państwa. Europejski nakaz aresztowania zastępuje instytucję ekstradycji pomiędzy państwami Unii Europejskiej⁸³. Przy ENA wydaje się osobę organowi sądowemu państwa członkowskiego⁸⁴.

Zastosowanie ENA odbywa się z pominięciem długoterminowej drogi administracyjnej i politycznej. Europejski nakaz aresztowania jest decyzją sądową, której zarówno adresatem, jak i autorem są organy sądowe. Zatem przy wydaniu w trybie ENA nie ma udziału władza administracyjna, tak jak to ma miejsce w postępowaniu ekstradycyjnym.

Implementacja ENA do polskiego systemu prawnego zainicjowała wiele dyskusji związanych z tożsamością ENA z ekstradycją⁸⁵. Akceptacji wymaga pogląd, że instytucja ENA pozostaje substytutem, a nie formą czy zamiennikiem ekstradycji. Na poparcie tego twierdzenia pozostaje nie tylko kwestia terminologii⁸⁶, ale także całkowite oparcie współpracy sądowej na zaufaniu organów sądowych państw członkowskich Unii Europejskiej, czego skutkiem jest skrócenie czasu trwania procedury wydania w trybie ENA w porównaniu do długiej procedury ekstradycyjnej. Ponadto ENA jest oparty na przepisach prawa europejskiego, zaś ekstradycja jest instytucją traktatową, wobec czego można wskazać, że ENA jest instytucją prawa wewnętrznego Unii Europejskiej, podczas gdy ekstradycja jest instrumentem prawa międzynarodowego, o czym świadczy między innymi fakt zaangażowania

⁸³ Art. 31 decyzji ramowej w sprawie ENA wskazuje relację pomiędzy ENA a innymi instrumentami prawnymi, w tym ekstradycją. Stanowi on, że bez uszczerbku dla stosowania innych instrumentów prawnych między państwami członkowskimi a państwami trzecimi decyzja ramowa zastępuje przepisy konwencji mających zastosowanie w dziedzinie ekstradycji, w tym zastępuje odnośne przepisy europejskiej konwencji o ekstradycji z 13.12.1957 r. wraz z protokołami dodatkowymi z 15.10.1975 r. i 17.03.1978 r., europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu z 27.01.1977 r. w zakresie dotyczącym ekstradycji, porozumienia między 12 państwami członkowskimi Wspólnot Europejskich w sprawie uproszczenia i unowocześnienia metod przekazania wniosków ekstradycyjnych z 26.05.1989 r., konwencji z 10.03.1995 r. o uproszczeniu procedury ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, konwencji z 27.09.1996 r. odnoszącej się do przeprowadzania ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, tytułu III rozdziału 4 konwencji wykonawczej do układu z Schengen z 14.06.1985 r. w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach. Należy nadmienić, że państwa członkowskie mogą nadal stosować się do porozumień lub uzgodnień dwustronnych lub wielostronnych obowiązujących w dniu przyjęcia niniejszej decyzji ramowej w zakresie pozwalającym na szersze i głębsze traktowanie celów niniejszej decyzji ramowej oraz w dalszej perspektywie służących upraszczaniu i ułatwianiu procedur przekazywania osób podlegającym ENA.

⁸⁴ P. Winczorek, *Europejskie aresztowanie a polska konstytucja*, „Rzeczpospolita” 2003/267, s. C3.

⁸⁵ Dyskusję na ten temat podjęli także zwolennicy poglądu stanowiącego, że ENA jest szczególną formą ekstradycji; tak też: M. Plachta, *Europejski nakaz aresztowania (wydania). Kłopotliwa rewolucja w ekstradycji*, „Studia Europejskie” 2000/3, s. 58–70; podobnie O. Lagodny, „Extradition” without a granting procedure: the concept of „surrender” w: *Handbook on the european arrest warrant*, W. van Ballegooy (red.), Haga 2005, s. 38.

⁸⁶ W decyzji ramowej w sprawie ENA mamy bowiem do czynienia z pojęciem „surrender”, a nie „extradition”; w decyzji tej mamy do czynienia z pojęciem państwa „wydającego nakaz” i „wykonującego nakaz”; zob. P. Kruszyński, *O niektórych propozycjach rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (w redakcji z dnia 19 sierpnia 2003 r.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004/2, s. 10. Podobnie K. Malinowska-Krutul, *Ekstradycja a przekazanie...*, s. 104.

państw za pośrednictwem politycznych organów władzy. Ekstradycja jest formą współpracy międzynarodowej, zaś ENA jest instrumentem pomagającym urzędywiście tę współpracę⁸⁷. Należy wskazać, że z definicji ekstradycji wynika, że ma ona charakter wydania ostatecznego, podczas gdy ENA dotyczy czasowego przekazania osoby, o którą wnioskuje państwo członkowskie Unii Europejskiej⁸⁸. Istotną różnicą pomiędzy omawianymi instytucjami jest także to, że ENA można odmówić (obligatoryjnie lub fakultatywnie) w przypadkach zaistnienia określonej podstawy, natomiast ekstradycji można odmówić w „szczególności”, gdy zaistnieją określone powody, co oznacza, że przesłanki odmowy wydania w trybie ekstradycji nie są katalogiem zamkniętym⁸⁹. Wreszcie należy przywołać stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, który uznał, że ENA jest instytucją odmienną od ekstradycji, choć prowadzącą do tego samego celu⁹⁰.

2.3.2. Pozaprawne substytuty ekstradycji

Na uwagę zasługuje porwanie osoby z terytorium innego państwa, zwane inaczej kidnappingiem międzynarodowym. Można wyróżnić kidnapping rządowy i prywatny⁹¹. W doktrynie porwanie jest określane jako najbardziej drastyczny środek użyty przez państwo ścigania w celu zapewnienia jego organom obecności oskarżonego, co może świadczyć o determinacji w dążeniu do postawienia go przed sądem, ale i o frustracji spowodowanej brakiem widoków na osiągnięcie tego celu drogą legalną, np. przez ekstradycję. Porwanie polega na zastosowaniu podstępu zmierzającego do zwabienia sprawcy na terytorium państwa ścigania lub w inne miejsce, w którym będzie możliwe jego ujęcie. Bez względu na to, czy porwanie jest doko-

⁸⁷ A. Grzelak, F. Jasiński, *Przekazanie zamiast ekstradycji*, „Rzeczpospolita” 2003/257, s. C3.

⁸⁸ F. Jasiński, *Europejski nakaz...*, s. 67.

⁸⁹ A. Górski, A. Sakowicz w: *Europejski nakaz aresztowania w teorii i praktyce państw członkowskich Unii Europejskiej*, P. Hofmański, A. Górski, A. Sakowicz, D. Szumiło-Kulczycka, Warszawa 2008, s. 48.

⁹⁰ Zob. wyrok TK z 27.04.2005 r. (P 1/05). Z danych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczących liczby wniosków ekstradycyjnych, które wpłynęły do Polski od 1.09.1998 r. do 27.11.2009 r. wynika, że było ich 527. Z danych dotyczące wniosków o wydanie, z którymi Polska wystąpiła za granicę w tym samym okresie, wynika, że było ich 500. Jeżeli chodzi o ENA, to od 2004 r. do końca 2008 r. sądy polskie wydały ENA na podstawie art. 607a k.p.k. w liczbie 9071, z czego państwa wzywane zrealizowały 1969 ENA. W tym samym okresie sądy państw członkowskich wydały postanowienia o przekazaniu w trybie ENA do Polski w liczbie 569.

W roku 2004 najczęściej ENA kierowały sądy polskie do organów sądowych Niemiec (147), w tym roku sądy państw członkowskich wydały 25 postanowienia o przekazaniu na podstawie ENA do Polski z czego najczęściej postanowień wydały sądy niemieckie (12). W roku 2005 r. najczęściej ENA kierowały sądy polskie do organów sądowych również Niemiec (283), w tym roku sądy członkowskich wydały 98 postanowienia o przekazaniu na podstawie ENA do Polski z czego najczęściej postanowień wydały sądy niemieckie (70). W roku 2006 najczęściej ENA kierowały sądy polskie do organów sądowych również Niemiec (397), w tym roku sądy państw członkowskich wydały 129 postanowienia o przekazaniu na podstawie ENA do Polski z czego najczęściej postanowień wydały sądy niemieckie (75). W roku 2007 najczęściej ENA kierowały sądy polskie do organów sądowych również Niemiec (601), w tym roku sądy państw członkowskich wydały 124 postanowienia o przekazaniu na podstawie ENA do Polski z czego najczęściej postanowień wydały sądy niemieckie (90). W roku 2008 najczęściej ENA kierowały sądy polskie do organów sądowych Wielkiej Brytanii (1007); w tym roku sądy państw członkowskich wydały 193 postanowienia o przekazaniu na podstawie ENA do Polski z czego najczęściej postanowień wydały sądy niemieckie (122).

⁹¹ Kidnapping rządowy jest dokonywany przez funkcjonariuszy innego państwa działających na polecenie tego państwa lub chociaż za jego milczącą zgodą, zaś kidnapping prywatny jest dokonywany przez osoby prywatne.

nywane przez osoby prywatne, czy też przez funkcjonariuszy państwa zewnętrznego, jest określane jako nielegalna forma działania. Działanie to bowiem ingeruje w niezależność państwa, w którym dokonuje się porwania, a także godzi w prawa jednostki. Przyjmuje się, że kidnaping międzynarodowy charakteryzuje się tym, że jest sprzeczny z prawem, a zatem musi nastąpić wbrew woli państwa pobytu, jest także nieusprawiedliwiony i musi spełniać warunki przypisywalności albo zarzucałości podmiotowi prawa międzynarodowego⁹². Podstępne zwabienie i ujęcie niewątpliwie może mieć negatywny wpływ na podstawowe prawo jednostki do rzetelnego i uczciwego procesu. Ponadto narusza suwerenność państwa, na którym jest dokonane, i prawa jednostki.

Inną formą bezprawnego wydania lub uzyskania faktycznego władztwa nad ściganym jest **groźba, szantaż, przymus lub podstęp**. Nie można wykluczyć, że groźba czy szantaż będą skierowane wobec osoby ściganej lub członków jej rodziny. Takie bezprawne działanie może wywrzeć wpływ na procesy decyzyjne, skutecznie skłaniając osobę ściganą do powrotu do kraju i oddania się w ręce wymiaru sprawiedliwości. Oczywiście takie bezprawne działanie jest zamachem na podstawowe wolności człowieka i nie powinno być tolerowane. Podstęp można określić jako mniejsze zło od kidnapingu międzynarodowego, może polegać na podstępnym zwabieniu i ujęciu osoby ściganej.

2.4. Przestanki ekstradycyjne

Przestanki ekstradycyjne należy zdefiniować jako prawnie określone warunki, od których zaistnienia uzależniona jest możliwość wydania osoby obcemu państwu⁹³. Przyjęte kryterium zaistnienia określonych warunków pozwala na wyróżnienie przesłanek dopuszczających wydanie i stanowiących przeszkodę wydania⁹⁴. Kodeks postępowania karnego przewiduje katalog sytuacji, w których odmowa wydania jest obligatoryjna (art. 604 § 1 k.p.k.) bądź fakultatywna (art. 604 § 2 k.p.k.).

Przestanki wydania można podzielić ze względu na kryterium dotyczące elementu ocenianego podczas rozważania o dopuszczalności wydania. Zatem można wyróżnić przesłanki o **charakterze podmiotowym**, takie jak: obywatelstwo, azyl w państwie wezwanym do wydania, stałe miejsce zamieszkania w Polsce, przesłanki o **charakterze przedmiotowym**, takie jak: ekstradycyjny charakter przestępstwa, przeszkoda terytorialności, szczególny charakter przestępstwa, a także przesłanki o **charakterze mieszanym**, takie jak: podwójna karalność czynu, podwójna dopuszczalność ścigania, udowodnienie faktu popełnienia przestępstwa, sprzeczność wydania z polskim porządkiem prawnym, a także brak zasady wzajemności po stronie państwa wzywającego do wydania.

Obywatelstwo i azyl. Wydanie (co do zasady) jest niedopuszczalne, jeżeli osoba, której wniosek dotyczy, jest obywatelem polskim albo korzysta w Rze-

⁹² M. Plachta, *Kidnaping międzynarodowy w służbie prawa. Studium prawnomiędzynarodowe i porównawcze*, Warszawa 2000, s. 236.

⁹³ T. Gardocka, *Przesłanki ekstradycyjne w prawie polskim*, „Studia Prawnicze” 1979/2, s. 67.

⁹⁴ C. Bassiouni, *International Extradition and World Public Order*, Lejda 1974, s. 311 i 368.

czypospolitej Polskiej z prawa azylu⁹⁵. Należy wskazać regulację art. 55 Konstytucji RP, która dopuszcza możliwości ekstradycji obywatela polskiego. Wydanie obywatela polskiego może być dokonane na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli taka możliwość wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Polska jest członkiem. Warunkiem ekstradycji obywatela polskiego jest, by czyn objęty wnioskiem o wydanie został popełniony poza terytorium Rzeczpospolitej Polskiej, ponadto stanowił przestępstwo według prawa Rzeczpospolitej Polskiej lub stanowił takie przestępstwo, gdyby był popełniony na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej, zarówno w czasie popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku o wydanie⁹⁶.

Stale miejsce zamieszkania. Negatywną przesłankę wydania może stanowić sytuacja, gdy osoba, której dotyczy wniosek o wydanie, ma stałe miejsce zamieszkania w Rzeczpospolitej Polskiej⁹⁷. Niewątpliwie chodzi tu o cudzoziemców lub bezpaństwowców przebywających w Rzeczpospolitej Polskiej z zamiarem stałego pobytu.

Przestępstwo ekstradycyjne. Przestępstwa, których sprawcy podlegają wydaniu, są określane mianem przestępstw ekstradycyjnych⁹⁸. Większość umów jako kategorię przestępstw podlegających wydaniu wskazuje przestępstwa zagrożone według prawa strony wzywającej i strony wezwanej karą pozbawienia wolności o maksymalnym wymiarze co najmniej jednego roku lub karą surowszą albo czynny, wobec sprawców których można orzec środek zabezpieczający w takim samym wymiarze. Ponadto podstawę wydania może stanowić orzeczenie skazujące na karę pozbawienia wolności lub orzekające o środku zabezpieczającym, jeżeli orzeczono karę lub środek w określonym wymiarze przewidzianym przez przepisy umów ekstradycyjnych.

Przeszkoda terytorialności. Przesłanka terytorialności jest wynikiem suwerenności państwa, którego prawo winno być przestrzegane na jego terytorium i stosowa-

⁹⁵ Jako obywatela polskiego uważa się osobę, która nabyła obywatelstwo na podstawie przepisów ustawy z 15.02.1962 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. Nr 10, poz. 49 ze zm.). W takiej sytuacji bez znaczenia jest fakt posiadania obywatelstwa innego państwa. W myśl przepisów ustawy o obywatelstwie polskim obywatelstwo można nabyć przez urodzenie, gdy oboje rodzice są obywatelami polskimi albo jedno z rodziców jest obywatelem polskim, a drugie jest nieznanie bądź nieokreślone jest jego obywatelstwo lub też nie posiada żadnego obywatelstwa. Obywatelstwo można nabyć także w drodze decyzji o uznaniu za obywatela polskiego wydawanej przez organ administracji państwowej. Natomiast osobą korzystającą z prawa azylu jest osoba, której udzielono ochrony na terytorium RP na podstawie art. 90 ust. 1 ustawy z 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 680) i której w chwili orzekania w przedmiocie wydania tego azylu nie pozbawiono.

⁹⁶ B. Nita, *Ograniczenia ekstradycji...*, s. 96.

⁹⁷ Stałe miejsce zamieszkania należy interpretować zgodnie z treścią art. 25 ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.), według którego miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.

⁹⁸ Wszystkie umowy ekstradycyjne, jakimi jest związana Polska, są oparte na metodzie klauzuli ogólnej; wyjątkiem jest jedynie umowa z Wielką Brytanią, która przewiduje metodę listy przestępstw. Metoda klauzuli ogólnej polega na zaliczeniu do grupy przestępstw ekstradycyjnych jedynie tych, które są zagrożone karą określonego rodzaju i powyżej pewnej granicy określonej przez prawo obu stron. Natomiast metoda listy przestępstw polega na enumeratywnym wyliczeniu przestępstw, które mogą stanowić podstawę wydania.

ne do wszystkich czynów tam popełnionych⁹⁹. Zatem niezależnie od obywatelstwa sprawcy do czynów przez niego popełnionych stosuje się ustawę karną państwa, w którym popełnił przestępstwo. Zasada terytorialności stanowić będzie przeszkodę ekstradycyjną w sytuacji, gdy przestępstwo zostało popełnione w całości lub w części na terytorium państwa wezwanego do wydania.

Szczególny charakter przestępstwa. Jako przestępstwa objęte zakazem wydania wskazuje się najczęściej przestępstwa polityczne, skarbowe, wojskowe¹⁰⁰, a także przestępstwa pospolite, o ile strona wezwana ma podstawy, by przypuszczać, że wniosek o wydanie został złożony w celu ścigania lub ukarania osoby ze względu na jej rasę, wyznanie, narodowość lub poglądy polityczne, chyba że strony konwencji porozumieją się inaczej co do danego przestępstwa lub kategorii przestępstw. Jako przestępstwo o szczególnym charakterze, uzasadniające odmowę wydania, może być uznane również przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego.

Podwójna karalność czynu. Warunkiem koniecznym dla wydania sprawcy jest spełnienie wymogu podwójnej karalności zarzucanego czynu (lub czynu określonego w wyroku skazującym). Dla jego stwierdzenia wymagane jest ustalenie, że według obu ustawodawstw karnych sprawca mógłby być za konkretny czyn rzeczywiście ukarany. Przy ustalaniu, czy zachodzi warunek podwójnej karalności czynu, bierze się pod uwagę istnienie znamion przestępstwa, ale także to, czy nie zachodzą okoliczności wyłączające przestępczość (w tym winę lub karalność sprawcy).

Podwójna dopuszczalność ścigania. Istotą przesłanki podwójnej karalności ścigania jest wymóg istniejący po stronie państwa wezwanego, aby czyn mógł być ścigany na terytorium tego państwa według jego norm. Zatem podwójna dopuszczalność ścigania ma miejsce, gdy w państwie wezwanym byłoby możliwe prowadzenie postępowania karnego przeciwko osobie o czyn, który został wskazany we wniosku o wydanie.

Przy ocenie dopuszczalności ścigania należy brać pod uwagę kwestię przedawnienia, wypełniania znamion czynu zabronionego, sytuację, gdy ustawa uznaje, że czyn nie stanowi przestępstwa albo sprawca nie popełnia przestępstwa lub nie podlega karze, a także przeszkodę rzeczy osądzonej i zawisłości sprawy oraz amnestię.

Udowodnienie (uprawdopodobnienie) faktu popełnienia przestępstwa. Z uwagi na fakt, że państwo wezwane nie przeprowadza żadnego postępowania dowodowego odnośnie do zarzucanego czynu, musi opierać się na ustaleniach państwa wzywającego¹⁰¹. Rzecz jest stosunkowo prosta, gdy chodzi o wydanie w celu wykonania wyroku skazującego; kopia takiego wyroku jest wystarczającym dowodem winy. Kiedy zaś chodzi o wydanie w celu przeprowadzenia postępowania karnego, sytuacja staje się bardziej złożona. W tej materii można wyróżnić dwa modele postę-

⁹⁹ L. Gardocki, *Zagadnienia internacjonalizacji odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione za granicą*, Warszawa 1979, s. 20.

¹⁰⁰ Jako przestępstwo polityczne należy rozumieć przestępstwo przeciwko państwu, jego ustrojowi, bezpieczeństwu wewnętrznemu i zewnętrznemu oraz prawom politycznym obywateli, popełnione z pobudek politycznych lub dla celów politycznych; podobnie Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja...*, s. 122. Za przestępstwo skarbowe uznaje się przestępstwa podatkowe, celne i dewizowe. Natomiast przestępstwem o charakterze wojskowym jest przestępstwo ściśle wojskowe, co oznacza, że jest to przestępstwo szczególne, wyróżnione ze względu na właściwość przedmiotu regulacji, tj. ze względu na charakter dóbr chronionych prawem, a także cechy podmiotu odpowiedzialności karnej.

¹⁰¹ L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 170.

powanie: anglosaski (gdzie wymaga się przedłożenia dowodów winy podejrzanego wystarczających dla jego aresztowania) oraz kontynentalny (gdzie zarzut uważa się za uprawdopodobniony, jeśli przedstawiono formalną decyzję o aresztowaniu)¹⁰².

Sprzecznność wydania z polskim porządkiem prawnym. Przesłanka sprzecznności wydania z polskim porządkiem prawnym oznacza sytuacje, gdy wydanie jest sprzeczne z katalogiem źródeł prawa powszechnie obowiązującego¹⁰³. Za sprzeczne z prawem polskim uznać należy także wydanie osoby, gdy istnieje obawa orzeczenia lub wykonania w państwie wzywającym kary śmierci, a także obawa naruszenia wolności i praw osoby wydanej chociażby ze względu na jej orientację seksualną, rasę, narodowość czy wyznanie.

Brak zasady wzajemności. Przesłankę negatywną wydania może stanowić brak zasady wzajemności. Zasada ta jest związana z suwerennością, która oznacza, że państwo nie ma w stosunku do innych państw obowiązków prawnych, których samo nie przyjęło, a także nie podlega normom, którym samo się nie poddało wobec innych podmiotów prawa międzynarodowego¹⁰⁴.

2.5. Zasady ekstradycyjne

Do katalogu zasad ekstradycyjnych można zaliczyć zasadę terytorialności, a także zasadę specjalności i niewydawania osoby do innego państwa trzeciego bez zgody strony wezwanej. Zasada terytorialności dotyczy możliwości odmowy wydania osoby za przestępstwo, które według ustawodawstwa państwa wezwanego zostało popełnione w całości lub w części na jego terytorium, zatem nawiązuje do miejsca popełnienia przestępstwa. Istota zasady specjalności polega na ustanowieniu zakazu ścigania osoby wydanej za inne przestępstwo niż to, w związku z którym wyrażono zgodę na ekstradycję. Zasada ta ma zagwarantować ekstradowanemu, że po przekazaniu do państwa wzywającego nie zostanie oskarżony o przestępstwo niewymienione we wniosku o wydanie, a także ma zapewnić, że nie będzie on wydany do innego państwa trzeciego w związku z popełnionym przestępstwem.

2.6. Postępowanie ekstradycyjne

Postępowanie ekstradycyjne obejmuje czynności, które mają na celu urzeczywistnienie wydania. Można zatem wyróżnić postępowanie ekstradycyjne w państwie wzywającym (czynne postępowanie ekstradycyjne) i w państwie wezwanym (bierne postępowanie ekstradycyjne). W ramach czynnego postępowania ekstradycyjnego postępowanie o wydanie ogranicza się do sporządzenia i wystąpienia z wnioskiem o wydanie. Nieco odmiennie przedstawia się sytuacja, gdy mamy do czynienia z ekstradycją bierną. Wówczas postępowanie ekstradycyjne obejmuje kilka płaszczyzn, m.in. badanie wniosku o ekstradycję, kwestię aresztu ekstradycyjnego, wydanie merytorycznej decyzji dotyczącej dopuszczalności ekstradycji, odroczenia wydania lub czasowego wydania, a także kwestię tranzytu wydanej osoby.

¹⁰² L. Gardocki, *Zarys prawa...*, s. 170; T. Gardocka, *Przesłanki ekstradycyjne...*, s. 103.

¹⁰³ Należy mieć tu na uwadze katalog źródeł prawa wskazany w art. 87 ust. 1 Konstytucji RP.

¹⁰⁴ Z. Knypl, *Europejska konwencja...*, s. 39.

2.6.1. Postępowanie w państwie wzywającym (czynne postępowanie ekstradycyjne)

Czynne postępowanie ekstradycyjne dotyczy sytuacji, gdy polski organ procesowy występuje do innego państwa z wnioskiem o:

- wydanie przez państwo obce osoby, przeciwko której wszczęto w Polsce postępowanie karne, w celu przeprowadzenia postępowania karnego,
- wydanie osoby w celu wykonania w Polsce orzeczonej kary pozbawienia wolności,
- przewóz osoby ściganej lub skazanej przez terytorium państwa obcego,
- wydanie z terytorium państwa obcego dowodów rzeczowych lub przedmiotów uzyskanych przez sprawcę w wyniku przestępstwa.

Należy wskazać, że czynne postępowanie ekstradycyjne jest uregulowane przez art. 593–601 k.p.k.

Z wnioskiem o ekstradycję może wystąpić sąd lub prokurator¹⁰⁵ za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości, który kieruje wniosek do właściwego organu państwa obcego.

Przygotowanie wniosku o ekstradycję jest co do zasady poprzedzone poszukiwaniami osoby mającymi na celu ustalenie jej miejsca pobytu. Poszukiwania te są inicjowane przez złożenie wniosku o wszczęcie poszukiwań do Biura Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej (Interpol). List gończy Interpolu stanowi formę zawiadomienia o poszukiwaniach przestępcy. Jeżeli przestępca zostanie zlokalizowany, Interpol zawiadamia organ państwa, który wszczął jego poszukiwania. Wówczas prokurator lub sąd kieruje do Ministra Sprawiedliwości wniosek o wydanie osoby przez państwo obce, do którego dołącza odpis postanowienia o tymczasowym aresztowaniu lub odpis prawomocnego wyroku skazującego.

2.6.2. Postępowanie w państwie wezwanym (bierne postępowanie ekstradycyjne)

Bierne postępowanie ekstradycyjne dotyczy postępowania, jakie toczy się w państwie będącym adresatem wniosku o wydanie. Zatem chodzi tu o postępowanie polskich organów procesowych w przedmiocie wydania osoby państwu obcemu.

Ekstradycję bierną regulują art. 602–607 k.p.k. Postępowanie bierne zainicjowane przez wniosek państwa obcego o wydanie osoby ściganej lub skazanej w dalszej kolejności polega na przesłuchaniu osoby, której wniosek dotyczy, przez prokuratora, który w miarę potrzeby zabezpiecza dowody. Następnie prokurator przekazuje sprawę do sądu okręgowego wraz z wnioskiem o wyrażenie opinii w przedmiocie dopuszczalności ekstradycji. Sąd wydaje postanowienie o dopuszczalności lub niedopuszczalności wydania. Następnie prawomocne postanowienie sądu wraz z aktami sprawy zostaje przekazane Ministrowi Sprawiedliwości, do którego na-

¹⁰⁵ W postępowaniu przygotowawczym i jurysdykcyjnym właściwy do wystąpienia z wnioskiem o wydanie będzie prokurator albo sąd właściwy z uwagi na miejsce popełnienia przestępstwa. Jak wynika z § 65 r.c.s.m., ocena celowości wystąpienia z wnioskiem o wydanie osoby oraz samo sporządzenie wniosku należą do sądu, przed którym toczy się postępowanie, a w przypadku postępowania wykonawczego do sądu, który w pierwszej instancji wydał orzeczenie podlegające wykonaniu.

leży ostateczna decyzja w kwestii wydania. Należy przy tym wskazać, że Minister Sprawiedliwości jest związany negatywnym postanowieniem sądu.

Zakres badania wniosku ekstradycyjnego. Państwo obce, składając wniosek o wydanie, inicjuje bierne postępowanie ekstradycyjne, co po stronie wezwanej implikuje konieczność zbadania wniosku ekstradycyjnego pod kątem zgodności zarówno z prawem wewnętrznym, jak i z umową międzynarodową. Należy zatem ustalić, czy zachodzą nie tylko pozytywne przesłanki ekstradycyjne i okoliczności ją wyłączające, a także przeanalizować, czy wniosek ekstradycyjny jest prawidłowy pod względem formalnym. Występujące z wnioskiem o ekstradycję państwo przez sam fakt złożenia wniosku stwierdza, że według niego istnieją podstawy do wydania, czyli że wniosek spełnia wymogi zarówno merytoryczne, jak i formalne. Jednakże ostateczna decyzja w przedmiocie dopuszczalności ekstradycji należy do państwa wezwanego. Podkreślenia wymaga fakt, że w postępowaniu ekstradycyjnym nie rozstrzyga się o samym czynie. Ostatecznym celem biernego postępowania ekstradycyjnego (o ile wniosek o wydanie spełnia warunki formalne i materialne) jest przymusowe przekazanie osoby właściwym organom obcego państwa. Środkiem, który zapewnia prawidłowy tok postępowania ekstradycyjnego, jest areszt ekstradycyjny.

Areszt ekstradycyjny. Podstawą zatrzymania osoby ściganej dla celów ekstradycyjnych może być tzw. warunkowe tymczasowe aresztowanie, stanowiące żądanie obcego państwa, które powołuje się na wydanie nakazu aresztowania lub istnienie prawomocnego wyroku skazującego, zapewniając tym samym, że złożony wniosek o wydanie. Aresztowanie może także nastąpić po złożeniu wniosku o ekstradycję przez państwo obce, gdy pozbawienie wolności osoby mającej być ekstradowaną może zapobiec ucieczce tej osoby, a zarazem zabezpieczy wykonanie decyzji o ekstradycji. Jeżeli ustaną przyczyny, dla których zastosowano areszt ekstradycyjny, czyli wydano decyzję o niedopuszczalności wydania lub cofnięto wniosek o ekstradycję albo też organ państwa wzywającego zawiadomiony o terminie i miejscu wydania nie przejmuje żądanej osoby w uzgodnionym terminie, wówczas środek ten ulega uchyleniu.

Odroczenie wydania, czasowe wydanie. Jeżeli wniosek o wydanie dotyczy osoby, przeciwko której toczy się postępowanie karne z powodu innego czynu popełnionego w państwie wezwanym, to istnieje możliwość odroczenia wydania do czasu prawomocnego ukończenia postępowania lub wykonania wyroku. Alternatywą dla odroczenia wydania jest czasowe wydanie, które może mieć miejsce w sytuacji, gdy istnieje uzasadniona potrzeba przeprowadzenia pilnych czynności procesowych na terytorium państwa wzywającego w związku z toczącym się tam postępowaniem (np. gdy może dojść do przedawnienia po stronie państwa wzywającego). W takiej sytuacji wydaje się osobę z zastrzeżeniem jej odesłania najpóźniej po wydaniu wyroku w sprawie, dla której osobę czasowo wydano.

Tranzyt. Transport osoby ekstradowanej odbywa się drogą powietrzną, lądową lub morską. W sytuacji gdy państwo wezwane i wzywające nie graniczą ze sobą, powstaje konieczność przetransportowania osoby wydanej przez terytorium państwa trzeciego, co wymaga od niego stosownej zgody. Wymóg zgody nie dotyczy sytuacji, w których tranzyt jest realizowany drogą lotniczą bez przewidzianej rozkładem lotu przerwy lub międzylądowania.

3. EKSTRADYCJA W ŚWIETLE BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Badania obejmowały postępowanie ekstradycyjne (we wszystkich jednostkach sądów i prokuratury w Polsce) zarówno czynne (gdy Polska była stroną wzywającą), jak i bierne (gdy Polska była stroną wezwaną), toczące się w latach 2005–2008. Za moment wszczęcia postępowania ekstradycyjnego uznałam datę sporządzenie przez polski organ procesowy wniosku o wydanie (ekstradycja czynna) lub datę wpływu takiego wniosku do polskich organów procesowych (ekstradycja bierna).

Ogółem przeanalizowałam 279 akt (sądowych i prokuratorskich), z czego 80 dotyczyło ekstradycji biernej, zaś 199 – ekstradycji czynnej. W przypadku ekstradycji biernej 47 spraw zakończono wydaniem (w tym w czterech sprawach odroczone wydanie do czasu odbycia kary pozbawienia wolności, a w trzech sprawach odroczone wydanie ze względu na postępowanie karne prowadzone w Polsce), zaś w 23 sprawach odmówiono wydania. W pięciu sprawach umorzono postępowanie ekstradycyjne, zaś w pięciu sprawach postępowanie pozostawało w toku.

Jeżeli chodzi o ekstradycję czynną, to w 117 sprawach była ona zakończona wydaniem (w tym w sześciu sprawach odroczone wydanie do czasu wykonania kary za przestępstwo popełnione na terenie innego kraju), w 40 sprawach odmówiono wydania, w 12 sprawach postępowanie pozostawało w toku, zaś w 14 sprawach było brak danych co do sposobu zakończenia. W pięciu sprawach wdrożono czynne postępowanie ekstradycyjne, ale zatrzymano osobę poszukiwaną na terenie Polski, w jednej sprawie cofnięto wniosek o ekstradycję z uwagi na wykonanie czynności procesowych przed zagranicznym organem (w drodze pomocy prawnej) z udziałem osoby poszukiwanej, w sześciu sprawach osoba poszukiwana dowiedziawszy się o wdrożonej procedurze ekstradycyjnej sama stawiała się przed właściwym organem, w trzech sprawach wydano list żelazny i cofnięto wniosek o ekstradycję, natomiast w jednej sprawie wdrożono postępowanie ekstradycyjne, ale wydalono w trybie deportacji.

Badania akt dotyczących ekstradycji czynnej pozwalają również na przedstawienie charakterystycznego modelu postępowania polskich organów procesowych. W 82 sprawach postępowanie ekstradycyjne toczyło się równoległe z poszukiwaniami wdrożonymi na podstawie ENA z uwagi na prawdopodobieństwo, że osoba przebywa na terenie UE i może przemieszczać się pomiędzy państwami członkowskimi. W kolejnych 51 sprawach sądy okręgowe wydały ENA, na podstawie którego zatrzymano osobę w państwie członkowskim UE, lecz z uwagi na oświadczenie tego państwa złożone do art. 32 decyzji ramowej w sprawie ENA konieczne było wystąpienia przez stronę polską z wnioskiem o ekstradycję¹⁰⁶. Jedyne w 66 sprawach, z uwagi na ustalenie miejsca pobytu lub ujęcie osoby poszukiwanej poza terenem UE, od razu wystąpiono z wnioskiem o ekstradycję do państwa pobytu (ujęcia). Widać zatem dwutorowość postępowania polskich organów procesowych, co implikuje zwiększenie kosztów poszukiwań (a także niekiedy wydłużenie czasu postępowania), a spowodowane jest występującymi

¹⁰⁶ Chodzi o zastrzeżenie Francji, która oświadczyła, że do czynów popełnionych przed 1.11.1993 r. stosowana będzie procedura ekstradycyjna, a także Włoch i Austrii, które oświadczyły, że do czynów popełnionych przed 7.08.2002 r. stosowana będzie procedura ekstradycyjna. Zatem gdy czyn popełniony był przed wskazaną datą, Francja, Austria i Włochy honorowały jedynie wniosek o ekstradycję.

wątpliwościami odnośnie do miejsca pobytu poszukiwanego, jak również (niekiedy) datą popełnionego czynu.

Podział postępowań ekstradycyjnych z uwzględnieniem podziału na apelacje:

- białostocka – 42 sprawy,
- gdańska – 33 sprawy,
- katowicka – 15 spraw,
- krakowska – 32 sprawy,
- lubelska – 39 spraw,
- łódzka – 7 spraw,
- poznańska – 7 spraw,
- rzeszowska – 13 spraw,
- szczecińska – 15 spraw,
- warszawska – 46 spraw,
- wrocławska – 30 spraw.

3.1. Typy przestępstw ekstradycyjnych¹⁰⁷

3.1.1. Ekstradycja bierna (80 przypadków)

Najczęściej we wnioskach ekstradycyjnych pojawiała się przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. (oszustwo) – 15 spraw, przy czym jako jedyna podstawa wniosku w czterech sprawach. W 10 przypadkach wystąpił rzeczywisty właściwy zbieg przepisów¹⁰⁸, zaś w jednym rzeczywisty zbieg przestępstw (oszustwo i pranie brudnych pieniędzy – art. 299 § 1 k.k.).

Dość często miałam do czynienia z przestępstwem z art. 258 k.k. (udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym) – 13 razy, przy czym jako jedyna podstawa wniosku tylko w jednym przypadku, w ośmiu przypadkach w kumulatywnej kwalifikacji¹⁰⁹, zaś w trzech w rzeczywistym zbiegu przestępstw¹¹⁰.

¹⁰⁷ Z uwagi na występującą niekiedy złożoność sytuacji, a co za tym idzie zastosowanej kwalifikacji prawnej, konieczne było wyodrębnienie czynu głównego sprawcy oraz czynów ubocznych. W przypadkach rzeczywistego zbiegu przestępstw uznano za przestępstwo główne to, które zagrożone jest najwyższą sankcją.

¹⁰⁸ Dwukrotnie był to art. 286 § 1 w zb. z art. 270 § 1 w zb. z art. 11 § 2 k.k., zaś po jednym razie art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 233 § 1 w zb. z art. 272 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 299 § 1 i 5 w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 w zb. z art. 296 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 54 § 1 ustawy z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.), dalej jako k.k.s., w zb. z art. 8 § 1 k.k.s.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 296 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.

¹⁰⁹ Po dwa przypadki były to: art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 253 § 1 k.k. w zb. z art. 264 § 3 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 299 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; po jednym przypadku: art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 264a § 1 k.k. w zb. z art. 204 § 4 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 272 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.; art. 258 § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 11 § 2 k.k.

¹¹⁰ Chodziło o następujące zbiegi przestępstw: 1) przestępstwo z art. 258 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k.; 2) z art. 258 § 2 k.k. oraz z art. 282 k.k. i z art. 189 § 2 k.k.; 3) z art. 258 § 2 i § 3 k.k. w zb. z art. 55 ust. 3 ustawy z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 124), w zb. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu rzeczywistym z przestępstwem z art. 263 § 1 i § 2 k.k.

W dziewięciu sprawach w grę wchodziło przestępstwo z art. 148 k.k. (zabójstwo). Tylko w dwóch sprawach podstawą wniosku było samo przestępstwo zabójstwa (raz w typie podstawowym – art. 148 § 1 k.k., zaś raz kwalifikowanym – art. 148 § 2 pkt 4 k.k.). W jednej sprawie miałam do czynienia z kumulatywną kwalifikacją (art. 148 § 2 pkt 4 w zb. z art. 158 § 2 w zb. z art. 157 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.). W pozostałych sześciu przypadkach wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw (w tym raz łącznie z kumulatywną kwalifikacją)¹¹¹.

W dziewięciu sprawach chodziło o przestępstwo rozboju (art. 280 k.k.), przy czym w pięciu spośród tych spraw był to sam rozbój (dwukrotnie w typie podstawowym – art. 280 § 1 k.k., trzykrotnie w typie kwalifikowanym – art. 280 § 2 k.k.). W trzech sprawach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw¹¹², zaś w jednej – kumulatywna kwalifikacja (art. 280 § 2 w zb. z art. 157 § 1 i 2 w zw. z art. 11 § 2 k.k.).

W czterech przypadkach chodziło o przestępstwo z art. 156 § 1 k.k. (ciężki uszczerbek na zdrowiu), z tym że w trzech sprawach w grę wchodził jedynie przepis art. 156 § 1 k.k., zaś w jednej sprawie miałam do czynienia z rzeczywistym zbiegiem przestępstw (z art. 156 § 1 pkt 2 oraz z art. 242 § 1 k.k.).

W czterech przypadkach miałam do czynienia z kwalifikacją z art. 297 k.k. (oszustwo kapitałowe), z tym że w dwóch sprawach chodziło wyłącznie o przepis art. 297 § 1 k.k., w jednej wystąpiła kumulatywna kwalifikacja (art. 297 § 1 w zb. z art. 270 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.), zaś w jednej wystąpiła zarówno kumulatywna kwalifikacja, jak i zbieg przestępstw (art. 297 § 1 w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu przestępstw z czynem z art. 194 k.k.).

W kolejnych czterech przypadkach w grę wchodził wypadek komunikacyjny – art. 177 k.k. (z tym że w trzech sprawach kwalifikacja była z art. 177 § 2 k.k., zaś w jednej miała miejsce kumulatywna kwalifikacja z art. 177 § 2 w zb. z art. 178a § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.).

Również w czterech przypadkach wchodziły w grę przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (jedna sprawa z art. 55 ust. 1 i art. 56 ust. 1, dwie sprawy z art. 56 ust. 1 i 3, jedna sprawa z art. 53 oraz art. 56 i art. 59 pozostających w rzeczywistym zbiegu przestępstw).

W trzech przypadkach chodziło o przestępstwo kradzieży (art. 278 k.k.), z czego w jednym wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw (z art. 278 § 1 k.k., art. 288 § 1 k.k., art. 193 k.k. oraz art. 191 k.k.).

Również w trzech przypadkach wystąpiła kwalifikacja z art. 242 k.k. (samowolnienie się), przy czym w jednej sprawie chodziło o art. 242 § 2 k.k., zaś w dwóch o art. 242 § 4 k.k.

¹¹¹ W grę wchodziły następujące przypadki rzeczywistego zbiegu przestępstw: art. 148 § 1 k.k. oraz art. 258 § 1 k.k.; art. 148 § 1 k.k. oraz art. 263 § 1 i 2 k.k.; art. 148 § 1 oraz art. 278 § 1 k.k.; art. 148 § 1 oraz art. 280 § 1 k.k.; art. 148 § 2 pkt 4 oraz art. 263 § 2 k.k. W jednym z tych sześciu przypadków miałam do czynienia z dwoma czynami, z których jeden pozostawał w kumulatywnej kwalifikacji – art. 148 § 1 w zb. z art. 158 § 3 k.k. w zb. z art. 159 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., zaś drugi realizował znamiona przestępstwa z art. 275 § 1 k.k.

¹¹² Raz był to zbieg przestępstwa z art. 280 § 1 i 2 k.k. oraz art. 279 § 1 k.k. i art. 278 § 1 k.k., drugim razem z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 55 ust. 3 i art. 56 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, zaś w trzecim przypadku art. 280 § 1 k.k. oraz art. 270 k.k. i art. 264 § 2 k.k.

Po jednej sprawie dotyczyło następujących przestępstw:

- art. 157 § 2 k.k. (lekki uszczerbek na zdrowiu),
- art. 158 § 1 k.k. (udział w bójce lub pobiciu),
- art. 159 k.k.¹¹³ (bójka lub pobicie z użyciem broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu),
- art. 197 § 1 k.k. (zgwałcenie),
- art. 204 § 1 k.k. (stręczycielstwo i kuplerstwo),
- art. 204 § 3 (w zw. z art. 204 § 2 k.k.) (sutenerstwo w stosunku do osoby małoletniej),
- art. 253 § 1 k.k. (fałszowanie dowodów),
- art. 263 § 1 k.k. (wyrabianie broni palnej lub amunicji albo handel nimi),
- art. 279 k.k. (kradzież z włamaniem),
- art. 281 k.k. (kradzież rozbójnicza),
- art. 54 § 1 k.k.s. (uchylanie się od obowiązku podatkowego),
- art. 33 ust. 1 ustawy o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami¹¹⁴ (obróć bez zezwolenia).

Widać zatem, że najczęściej we wnioskach o ekstradycję bierną pojawiają się przestępstwa przeciwko mieniu – łącznie 29 przypadków (36,3%), w tym najczęściej, bo aż 15 razy, oszustwa, dziewięć rozbojów, trzy kradzieże, jedna kradzież z włamaniem, jedna kradzież rozbójnicza. W 16 przypadkach (20%) w grę wchodzi przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, w tym najczęściej, bo aż dziewięć razy, zabójstwa, cztery ciężkie uszczerbki na zdrowiu, jeden lekki uszczerbek na zdrowiu, dwukrotnie udział w bójce lub pobiciu, z tym, że raz w typie kwalifikowanym z art. 159 k.k. Również stosunkowo często, bo aż w 13 przypadkach (16,3%) pojawia się kwalifikacja z art. 258 k.k. – udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym. Stosunkowo rzadko pojawiają się przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (cztery przypadki).

3.1.2. Ekstradycja czynna (199 spraw)

Najczęściej we wnioskach ekstradycyjnych pojawiało się przestępstwo z art. 280 k.k. (rozbój) – 37 spraw, przy czym jako jedyna podstawa wniosku w 12 sprawach (10 razy art. 280 § 1 k.k., 2 razy art. 280 § 2 k.k.). W dwóch przypadkach wystąpił rzeczywisty właściwy zbieg przepisów¹¹⁵, zaś w 23 – rzeczywisty zbieg przestępstw (w tym cztery razy łącznie z kumulatywną kwalifikacją¹¹⁶).

¹¹³ W zb. z art. 156 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹¹⁴ Ustawa z 29.11.2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 229, poz. 2315 ze zm.).

¹¹⁵ Art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹¹⁶ Chodziło o następujące zbiegi przestępstw: 1) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 279 § 1 k.k.; 2) z art. 280 § 2 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k. i z art. 279 § 1 k.k.; 3) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 279 § 1 k.k.; 4) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 157 § 2 k.k.; 5) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 157 § 2 k.k. i z art. 282 k.k.; 6) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 158 § 1 k.k.; 7) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 190 k.k.; 8) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 222 § 1 k.k. i art. 242 § 2 k.k.; 9) z art. 280 § 2 k.k. oraz art. 291 § 1 k.k.; 10) z art. 280

Niewiele rzadziej, bo w 30 przypadkach, miałam do czynienia z przestępstwem oszustwa (art. 286 k.k.). Jako jedyna podstawa wniosku oszustwo występowało w ośmiu sprawach (zawsze art. 286 § 1 k.k.). W czterech przypadkach przepis art. 286 k.k. wystąpił w kumulatywnej kwalifikacji¹¹⁷, zaś w 18 sprawach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw (w tym pięć razy łącznie z kumulatywną kwalifikacją)¹¹⁸.

W 21 sprawach w grę wchodziła kwalifikacja z art. 279 k.k. (kradzież z włamaniem). Sam przepis art. 279 § 1 k.k. wystąpił w 17 sprawach; w czterech sprawach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw¹¹⁹.

W 13 sprawach wystąpiło przestępstwo z art. 177 k.k. (wypadek komunikacyjny), z tym że jako jedyna podstawa wniosku w pięciu sprawach (art. 177 § 2 k.k.),

§ 1 k.k. oraz art. 288 § 1 k.k.; 11) z art. 280 § 2 k.k. oraz art. 279 § 1 k.k.; 12) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 281 k.k. i art. 158 § 1 k.k.; 13) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 157 § 1 k.k. i art. 264 § 1 k.k. oraz art. 270 § 1 k.k.; 14) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 279 § 1 k.k.; 15) z art. 280 § 1 k.k. oraz art. 158 § 1 k.k. i art. 279 § 1 k.k. oraz art. 264 § 1 k.k.; 16) z art. 280 § 1 k.k., z art. 46 ust. 1 i 2 o przeciwdziałaniu narkomanii oraz art. 270 § 3 k.k. i art. 276 k.k., art. 279 § 1, art. 278 § 1; 17) z art. 280 § 1 k.k., art. 46 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz z art. 59 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, art. 284 § 2 k.k., art. 190 § 1 k.k., art. 191 § 2 k.k., art. 263 § 1 k.k.; 18) z art. 280 § 1 k.k., art. 157 § 1 k.k., art. 264 § 1 k.k., art. 270 § 1 k.k.; 19) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k., z art. 157 § 1 k.k. i z art. 190 § 1 k.k.; 20) z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 291 § 1 k.k. i z art. 158 § 1 k.k., oraz cztery przypadki, gdzie przepis art. 280 k.k. pozostawał w kumulatywnej kwalifikacji i gdzie jednocześnie wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw: 21) z art. 280 § 1 w zb. z art. 222 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz w rzeczywistym zbiegu przestępstw z przestępstwem z art. 263 § 2 k.k. i z art. 289 § 2 k.k.; 22) z art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 158 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwami z art. 284 § 1 k.k. oraz z art. 191 § 2 k.k.; 23) z art. 280 § 2 w zb. z art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwami z art. 275 § 1 k.k., art. 222 § 1 k.k. oraz z art. 279 § 1 k.k.; 24) z art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 280 § 2 k.k. w zb. z art. 191 § 1 w zb. z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwami z art. 263 § 2 k.k. oraz z art. 158 § 1 k.k.

¹¹⁷ Art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 271 § 1 i 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 585 ustawy z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94. poz. 1037 ze zm.) w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 286 § 1 w zb. z art. 297 § 1 w zb. z art. 275 § 1 w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹¹⁸ 1) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 271 § 1 i 3 k.k.; 2) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 297 § 1 k.k. i z art. 270 § 1 k.k.; 3) z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. oraz z art. 209 § 1 k.k. i z art. 284 § 2 k.k.; 4) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.; 5) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 297 § 1 k.k.; 6) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 209 § 1 k.k.; 7) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 270 § 1 k.k.; 8) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 270 § 1 k.k. i z art. 284 § 1 k.k.; 9) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 279 § 1 k.k.; 10) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k. i z art. 270 § 1 k.k.; 11) z art. 286 § 1 k.k., art. 209 § 1 k.k. i z art. 55 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii; 12) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 278 k.k.; 13) z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 209 § 1 k.k. i z art. 55 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, oraz sześć przypadków, gdy przepis art. 286 k.k. pozostawał w kumulatywnej kwalifikacji i gdzie jednocześnie wystąpił zbieg przestępstw: 14) z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zb. z przestępstwami z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zb. z przestępstwem z art. 245 k.k.; 15) z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwami z art. 158 § 2 k.k., art. 193 k.k., art. 310 § 2, art. 191 § 2; 16) z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zb. z przestępstwami z art. 297 § 1 k.k., art. 270 § 1 k.k. i z art. 273 k.k.; 17) z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwami z art. 299 § 1 i 5 k.k.; 18) z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zb. z przestępstwem z art. 204 § 4 k.k.

¹¹⁹ 1) z art. 279 § k.k. oraz z art. 278 § 1 k.k.; 2) z art. 279 § 1 k.k. oraz z art. 224 § 2 k.k.; 3) z art. 279 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 2 k.k., art. 291 § 1 k.k., art. 288 § 1 k.k., art. 13 § 1 w zw. z art. 279 § 1 k.k.; 4) z art. 279 § 1 k.k. oraz z art. 278 § 1 k.k.

w sześciu w kumulatywnej kwalifikacji¹²⁰, zaś w dwóch w rzeczywistym zbiegu przestępstw (i jednocześnie w kumulatywnej kwalifikacji)¹²¹.

W 12 sprawach w grę wchodziło przywłaszczenie (art. 284 k.k.), z tym że jako jedyna podstawa wniosku przepisy art. 284 k.k. wystąpiły jedynie w czterech sprawach (dwukrotnie z art. 284 § 1 k.k. i dwukrotnie z art. 284 § 2 k.k.). W pozostałych ośmiu przypadkach zawsze w grę wchodził rzeczywisty zbieg przestępstw¹²².

W dziewięciu sprawach miałam do czynienia z art. 270 k.k. (falszerstwo dokumentu). Jedynie w trzech sprawach jedyną podstawą był sam przepis art. 270 § 1 k.k.; w pozostałych sześciu przypadkach w grę wchodziła kumulatywna kwalifikacja¹²³.

W ośmiu sprawach w grę wchodziły przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii¹²⁴.

Również w ośmiu sprawach podstawą wniosku było przestępstwo z art. 278 (kradzież). Tylko w trzech sprawach jedyną podstawą wniosku był przepis art. 278 § 1 k.k., w pozostałych pięciu przypadkach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw¹²⁵.

W siedmiu przypadkach chodziło o przestępstwo z art. 158 k.k. (udział w bójce lub pobiciu). W trzech przypadkach jedyną podstawą wniosku były przepisy art. 158 k.k. (dwukrotnie art. 158 § 1 k.k., jeden raz art. 158 § 2 k.k.). W trzech przypadkach miała miejsce kumulatywna kwalifikacja¹²⁶, zaś w jednym wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw (i jednocześnie kumulatywna kwalifikacja¹²⁷).

W siedmiu sprawach podstawą wniosku było przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. (paserstwo). W czterech sprawach podstawą wniosku był wyłącznie przepis art. 291 § 1 k.k., w dwóch sprawach przepis art. 291 § 1 k.k. wystąpił w zw. z art. 294 § 1 k.k., zaś w jednym przypadku miała miejsce kumulatywna kwalifikacja¹²⁸.

¹²⁰ Trzykrotnie był to art. 177 § 1 k.k. w zb. z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., dwukrotnie art. 177 § 2 k.k. w zb. z art. 178a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i jeden raz art. 177 § 1 k.k. w zb. z art. 177 § 2 k.k. w zb. z art. 178a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹²¹ 1) z art. 177 § 1 k.k. w zb. z art. 178a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu z przestępstwami z art. 190 § 1 k.k. oraz z art. 157 § 2 k.k.; 2) art. 177 § 2 k.k. w zb. z art. 244 w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zbiegu z przestępstwem z art. 233 § 1 k.k.

¹²² 1) z art. 284 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k., z art. 270 § 1 k.k. i z art. 297 § 1 k.k.; 2) z art. 284 § 1 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k.; 3) z art. 284 § 2 k.k. i z art. 270 § 1 k.k.; 4) z art. 284 § 2 k.k. i z art. 286 § 1 k.k.; 5) z art. 284 § 2 k.k. i z art. 278 § 1 k.k., art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 306 k.k.; 6) z art. 284 § 2 k.k. i z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 297 § 1 k.k.; 7) z art. 284 § 2 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k.; 8) z art. 284 § 2 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k. i z art. 270 § 1 k.k.

¹²³ Dwukrotnie art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 272 k.k. w zb. z art. 273 k.k. w zb. z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., Po jednym razie wystąpiły następujące zbiegi: art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 291 k.k. w zb. z art. 294 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹²⁴ Trzykrotnie art. 59 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, dwukrotnie art. 53 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, jeden raz art. 56 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii; jeden raz art. 62 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii; jeden raz art. 57 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

¹²⁵ 1) z art. 278 § 1 k.k. oraz z art. 281 k.k.; 2) z art. 278 § 1 k.k. oraz z art. 279 § 1 k.k.; 3) z art. 278 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k.; 4) z art. 278 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 2 k.k.; 5) z art. 278 § 1 k.k. oraz z art. 270 § 1 k.k.

¹²⁶ Dwukrotnie art. 158 § 1 k.k. w zb. z art. 156 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., zaś jeden raz art. 158 § 3 k.k. w zb. z art. 159 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹²⁷ Art. 158 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu przestępstw z art. 285 § 1 k.k. oraz z art. 288 § 1 k.k.

¹²⁸ Art. 291 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Również w sześciu przypadkach podstawą wniosku było zabójstwo (art. 148 k.k.). W jednym przypadku art. 148 § 1 k.k. był jedyną podstawą wniosku, w dwóch sprawach miała miejsce kumulatywna kwalifikacja¹²⁹, zaś w trzech rzeczywisty zbieg przestępstw (przy czym w jednym z tych trzech przypadków równocześnie wystąpiła kumulatywna kwalifikacja)¹³⁰.

W pięciu sprawach w grę wchodziło przestępstwo z art. 258 k.k. (udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym). Tylko w jednej z tych spraw podstawą wniosku był wyłącznie przepis art. 258 k.k., w pozostałych czterech przypadkach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw¹³¹.

Także w pięciu sprawach chodziło o przestępstwo z art. 282 k.k. (wymuszenie rozbójnicze). W dwóch przypadkach we wniosku wskazano jedynie przepis art. 282 k.k. (z tym że raz w zw. z art. 13 § 1 k.k.), w pozostałych trzech przypadkach wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw¹³².

Po trzy sprawy dotyczyły następujących przestępstw:

- art. 157 § 1 k.k. (średni uszczerbek na zdrowiu),
- art. 197 k.k.¹³³ (zgwałcenie),
- art. 209 § 1 k.k. (niealimentacja).

Po dwie sprawy mówiły o następującej kwalifikacji:

- art. 156 § 1 k.k. (ciężki uszczerbek na zdrowiu),
- art. 178a § 1 k.k.¹³⁴ (prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości),
- art. 272 k.k.¹³⁵ (wyłudzenie, poświadczenie nieprawdy),
- art. 296 k.k.¹³⁶ (nadużycie zaufania),
- art. 300 § 2 k.k. (utrudnianie dochodzenia roszczeń),
- art. 310 k.k.¹³⁷ (fałszowanie pieniędzy).

¹²⁹ 1) art. 148 § 1 k.k. w zb. z art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.; 2) art. 148 § 2 pkt 1 i 4 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹³⁰ 1) art. 148 § 2 pkt 2 i 4 k.k. w zb. z art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu z przestępstwem z art. 263 § 2 k.k.; 2) art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k. w rzeczywistym zbiegu z przestępstwem z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 159 k.k.; 3) przestępstwo z art. 148 § 1 k.k. oraz z art. 258 § 2 k.k.

¹³¹ 1) z art. 258 § 1 k.k. oraz z art. 189 § 2 k.k.; 2) z art. 258 § 1 k.k. oraz z art. 59 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii; 3) z art. 258 § 1 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k. i z art. 62 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii; 4) art. 258 § 1 k.k. oraz z art. 53 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

¹³² 1) z art. 282 k.k. oraz z art. 163 § 1 pkt 3 k.k. i z art. 157 § 1 k.k.; 2) z art. 282 k.k. oraz z art. 286 § 2 k.k. i z art. 286 § 1 k.k.; 3) z art. 282 k.k. oraz z art. 191 § 1 k.k., z art. 284 § 1 k.k., art. 217 § 1 k.k., z art. 288 § 2 k.k., art. 190 § 1 k.k., art. 158 § 1 k.k., art. 157 § 2 k.k.

¹³³ W jednym przypadku kwalifikacja była z art. 197 § 1 k.k.; w jednej sprawie art. 197 § 1 k.k. pozostawał w kumulatywnej kwalifikacji z art. 280 § 1 k.k. oraz z art. 156 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz w rzeczywistym zbiegu przestępstw z czynem z art. 158 § 1 k.k.; w jednej sprawie chodziło o art. 197 § 3 i 4 k.k. w zb. z art. 245 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu z przestępstwami z art. 158 § 1 k.k., art. 270 § 1 k.k., art. 272 k.k. oraz z art. 275 § 1 k.k.

¹³⁴ W tym jeden raz w rzeczywistym zbiegu przestępstw z art. 279 k.k.

¹³⁵ Jedna w kumulatywnej kwalifikacji (art. 272 k.k. w zb. z art. 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.), zaś druga – art. 272 k.k. w zb. z art. 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w rzeczywistym zbiegu przestępstw z czynem z art. 229 § 3 k.k.

¹³⁶ W jednym przypadku kwalifikacja dotyczyła art. 296 § 3 k.k., zaś w drugim wystąpił rzeczywisty zbieg przestępstw (z art. 296 § 1 k.k. i z art. 286 § 1 k.k.).

¹³⁷ W obu przypadkach miał miejsce rzeczywisty zbieg przestępstw: 1) art. 310 § 1 i 2 k.k. z przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 294 § 1 k.k. i z art. 233 § 1 k.k.; 2) z art. 310 § 1 k.k. i z art. 286 § 1 k.k.

I po jednym przypadku:

- art. 203 k.k. (zmuszanie do prostytucji),
- art. 207 k.k. (znęcanie się),
- art. 222 k.k. (naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego),
- art. 223 k.k.¹³⁸ (czynna napaść na funkcjonariusza publicznego),
- art. 228 k.k. (sprzedajność),
- art. 245 k.k.¹³⁹ (zmuszanie świadka),
- art. 271 § 3 k.k. (fałszerstwo intelektualne),
- art. 298 k.k.¹⁴⁰ (oszustwo ubezpieczeniowe),
- art. 304 k.k.¹⁴¹ (wyzysk),
- art. 63 k.k.s.¹⁴² (przestępstwo akcyzowe).

Widać zatem, że najczęściej podstawą wniosku o ekstradycję czynną były przestępstwa przeciwko mieniu, aż 120 przypadków na 199 (60,3%), w tym 37 rozbojów, 30 oszustw, jedna kradzież z włamaniem, 12 przywłaszczeń, osiem kradzieży zwykłych, sześć paserstw, pięć wymuszeń rozbójniczych. Liczba ta byłaby jeszcze nieco większa, gdyby uwzględnić wszystkie przypadki, gdy na przykład w rzeczywistym zbiegu przestępstw z czynem głównym pojawiała się przestępstwo przeciwko mieniu bądź też czyn główny sprawcy pozostawał w kumulatywnej kwalifikacji z przepisem z grupy przestępstw przeciwko mieniu.

W miarę często pojawiają się we wnioskach o ekstradycję czynną kwalifikacje z rozdziału XIX k.k. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu” – 17 przypadków (siedem przypadków udziału w bójce lub pobiciu, sześć zabójstw, trzy średnie uszczerbki na zdrowiu, jeden ciężki uszczerbek na zdrowiu). Stosunkowo często (w 13 przypadkach) podstawą wniosku był wypadek komunikacyjny, nieco rzadziej – fałszerstwo dokumentu (dziewięć razy) czy przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (osiem razy). Tylko w pięciu sprawach w grę wchodziło przestępstwo z art. 258 k.k. (udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym).

Jeśli uwzględnimy łącznie przypadki ekstradycji biernej i czynnej (279) w kontekście charakteru przestępstw ekstradycyjnych, to okazuje się, że najczęściej występują we wnioskach przestępstwa przeciwko mieniu – 149 przypadków (53,4%), a wśród nich najwięcej jest oszust (45) i rozbojów (46). To ustalenie nie jest zaskakujące, bowiem przestępstwa przeciwko mieniu (pomimo istotnego spadku ich procentowego udziału w ogólnej strukturze przestępczości w ostatniej dekadzie) wciąż stanowią ponad połowę ogółu przestępstw stwierdzonych w Polsce¹⁴³ (a podobne wskaźniki występują również w innych krajach).

¹³⁸ Art. 223 k.k. w zb. z art. 224 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

¹³⁹ Rzeczywisty zbieg przestępstwa z art. 245 k.k. oraz z art. 158 § 1 k.k. i z art. 217 § 1 k.k.

¹⁴⁰ Rzeczywisty zbieg przestępstw z art. 298 § 1 k.k. i z art. 233 § 1 k.k.

¹⁴¹ Rzeczywisty zbieg przestępstw z art. 304 k.k., art. 191 § 2 k.k., art. 191 § 2 k.k., art. 189 § 1 k.k.

¹⁴² Rzeczywisty zbieg przestępstw z art. 63 § 1 k.k.s. i z art. 86 § 2 k.k.s.

¹⁴³ W roku 1990 przestępstwa przeciwko mieniu stanowiły 84,7% ogółu przestępstw stwierdzonych w Polsce, zaś w roku 2007 – 53,9%; por. A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczewski, *Atlas przestępczości w Polsce 4*, Warszawa 2009, s. 17.

3.2. Analiza przesłanek ekstradycyjnych

3.2.1. Ekstradycja czynna

Zbadano 199 wniosków organów polskich o ekstradycję pod kątem wystąpienia przesłanek ekstradycyjnych. W 144 wnioskach powołano się na jedną przesłankę ekstradycyjną, w 36 wnioskach powołano się na więcej niż jedną przesłankę ekstradycyjną, zaś w 19 wnioskach nie powołano się na żadną z przesłanek. Najczęściej we wnioskach o ekstradycję czynną powoływano się na przesłankę braku przedawnienia ścigania czynu – 71 razy, braku przedawnienia wykonania kary – 42 razy, podwójnej karalności przestępstwa – 15 razy, ekstradycyjnego charakteru przestępstwa – 10 razy. W jednym przypadku jako przesłankę uzasadniającą wydanie wskazano ogólnie brak przesłanek negatywnych wskazanych w art. 604 § 1 i 2 k.p.k.

W przypadku ekstradycji czynnej zakończonej wydaniem w aktach spraw brak było informacji odnośnie do motywów wydania. Natomiast takie informacje zazwyczaj zawarte były w sprawach, w których miała miejsca odmowa wydania (40 przypadków), i te poddane zostały analizie. W decyzjach organów państw obcych o odmowie wydania najczęściej powoływano się na przesłankę przedawnienia ścigania – 11 spraw, przedawnienia wykonania kary – osiem spraw, względów humanitarnych (w tym okoliczności dotyczących stanu zdrowia) – cztery sprawy, braku ekstradycyjnego charakteru czynu – trzy sprawy, niedostatecznej dokumentacji ekstradycyjnej i innych braków formalnych – dwie sprawy, braku umowy ekstradycyjnej – dwie sprawy, zatarcia skazania – jedna sprawa, obywatelstwa państwa wezwanego – jedna sprawa, braku podwójnej karalności przestępstwa – jedna sprawa; w sześciu sprawach brak danych co do przyczyny niewydania przez państwo obce.

3.2.2. Ekstradycja bierna

W decyzjach dopuszczających wydanie państwu obcemu (47 spraw) w 17 sprawach powołano się tylko na jedną przesłankę ekstradycyjną, zaś w 28 sprawach była powołana więcej niż jedna przesłanka, w dwóch sprawach brak było danych co do motywów, jakimi kierowały się organy polskie, podejmując decyzje o wydaniu. Najczęściej powoływano się ogólnie na brak przesłanek negatywnych wskazanych w art. 604 § 1 i 2 k.p.k. – dotyczy 21 postanowień; w 17 decyzjach powoływano się między innymi na przesłankę podwójnej karalności czynu, zaś w siedmiu decyzjach powołano się także na brak obywatelstwa polskiego osoby ekstradowanej, w 21 sprawach wskazano, że wydanie dotyczy przestępstwa ekstradycyjnego, w ośmiu sprawach jako przesłankę wydania wyodrębniono brak azylu osoby ekstradowanej.

W decyzjach o niedopuszczalności wydania państwu obcemu (23 sprawy) z reguły powoływano się na jedną negatywną przesłankę, w ośmiu sprawach powołano między innymi się na przesłankę sprzeczności z polskim prawem, w ośmiu wskazano, że w państwie wzywającym może dojść do naruszenia wolności i praw osoby wydanej, w dwóch badanych sprawach wskazano, że popełniony czyn miał

charakter polityczny, w dwóch sprawach osoba ścigana miała obywatelstwo polskie, co uzasadniało wydanie decyzji odmownej o ekstradycji, w jednej sprawie doszło do przedawnienia wykonania kary według prawa polskiego, w jednej sprawie w grę wchodziła *res iudicata*, zaś w jednej sprawie czyn nie zawierał znamion przestępstwa według prawa polskiego.

3.3. Charakter wniosku o wydanie

W 181 badanych sprawach chodziło o wydanie w celu przeprowadzenia postępowania karnego, zaś w 88 sprawach – o wydanie osoby skazanej w celu wykonania kary. W 18 sprawach brak było danych, z których można byłoby wywnioskować co do charakteru wniosku (sprawy te dotyczyły ekstradycji biernej).

3.4. Czas trwania postępowania ekstradycyjnego

Średni czas trwania postępowania ekstradycyjnego (zarówno czynnego, jak i biernego) wyniósł 314 dni, przy czym należy zauważyć, że czynne postępowanie ekstradycyjne najdłużej trwało 1576 dni, zaś najkrócej 12 dni. Średni czas dla ekstradycji czynnej wynosił 320 dni. Przy ekstradycji biernej najdłużej trwające postępowanie wynosiło 1219 dni, zaś najkrócej trwające 62 dni. Średni czas trwania ekstradycji biernej wynosił 293 dni.

3.5. Obywatelstwo osób ekstradowanych

Osoby, wobec których zainicjowano ekstradycję czynną z terytorium państwa obcego, w 194 przypadkach były polskiego obywatelstwa, w tym w jednym przypadku osoba była podwójnego obywatelstwa (polskie i australijskie), a w jednym – potrójnego (polskie, rosyjskie, kanadyjskie). W pięciu przypadkach miały do czynienia z obcym obywatelstwem (austriackie, białoruskie, czeskie, litewskie, włoskie).

Osoby, wobec których zainicjowano ekstradycję bierną, były obywatelstwa:

- w 23 przypadkach białoruskiego,
- w 14 rosyjskiego (w tym jedno podwójne: rosyjskie i niemieckie),
- w 12 ukraińskiego,
- w sześciu polskiego (w tym dwa podwójne: polskie i amerykańskie; polskie i tureckie),
- po cztery przypadki bułgarskiego i tureckiego¹⁴⁴,
- w trzech litewskiego,
- po dwa przypadki amerykańskiego¹⁴⁵, izraelskiego, mołdawskiego¹⁴⁶,
- po jednym przypadku: albańskie, czeskie, togijskie, wietnamskie, podwójne – irańskie i brytyjskie.

¹⁴⁴ W tym jedno podwójne obywatelstwo: tureckie i austriackie.

¹⁴⁵ W tym jedno podwójne obywatelstwo: amerykańskie i izraelskie.

¹⁴⁶ W tym jedno podwójne obywatelstwo: mołdawskie i rumuńskie.

3.6. Transport osób ekstradowanych

W czynnym postępowaniu ekstradycyjnym zakończonym wydaniem w 74 sprawach transport odbywał się samolotem, w 17 sprawach był to konwój drogą lądową, w jednej sprawie odbyło się międzylądowanie, zaś w 25 sprawach brak danych co do środka transportu.

W biernym postępowaniu ekstradycyjnym zakończonym wydaniem w 16 sprawach transport odbył się samolotem, w 14 sprawach był to konwój drogą lądową, w jednej sprawie miało miejsce międzylądowanie, zaś w 16 sprawach brak jest danych co do sposobu i środka transportu.

4. WNIOSKI I UWAGI KOŃCOWE

1. Brak jest ustawowej definicji ekstradycji. W polskim porządku prawnym instytucję tę reglamentuje Konstytucja (art. 55), kodeks postępowania karnego (art. 593–607), a także regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury (§ 295–301). Także polski kodeks karny (art. 5 i art. 111) zawiera regulacje istotne z punktu widzenia ekstradycji. Podstawowym aktem prawnym dotyczącym ekstradycji jest europejska konwencja o ekstradycji z 13.12.1957 r. Polska uregulowała kwestię ekstradycji także w licznych umowach dwustronnych z innymi państwami.

2. Z uwagi na fakt, iż ekstradycja jest instytucją złożoną w stosowaniu (a także kosztowną i długotrwałą), wykształciły się jej substytuty: prawne (wydalenie cudzoziemca, przejęcie i przekazanie ścigania, w tym przekazanie policyjne, dostarczenie osoby Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu, przyjmowanie i przekazywanie skazanych pomiędzy państwami w celu wykonania wyroku, ENA) i pozaprawne (nielegalne porwanie, groźba i szantaż). W praktyce największe znaczenie ma ENA, stosowany powszechnie między państwami UE.

3. Należy wyróżnić przesłanki ekstradycyjne o charakterze: podmiotowym (obywatelstwo, azyl w państwie wezwanym do wydania, stałe miejsce zamieszkania w Polsce), przedmiotowym (ekstradycyjny charakter przestępstwa, przeszkoda terytorialności, szczególny charakter przestępstwa) oraz mieszanym (podwójna karalność czynu, podwójna dopuszczalność ścigania, udowodnienia faktu popełnienia przestępstwa, sprzeczność wydania z polskim porządkiem prawnym, brak zasady wzajemności po stronie państwa wzywającego do wydania). Wymienione przesłanki ekstradycyjne w znacznej części składają się na katalog zasad charakteryzujących system prawa ekstradycyjnego.

4. Postępowanie ekstradycyjne obejmuje czynności, które mają na celu urzeczywistnienie wydania. Wyróżniamy postępowanie ekstradycyjne w państwie wzywającym (czynne postępowanie ekstradycyjne) i w państwie wezwanym (bierne postępowanie ekstradycyjne). Kwestie te są uregulowane w art. 593–607 k.p.k.

5. W wyniku analizy 279 akt (sądowych i prokuratorskich) ustalono 80 postępowań dotyczących ekstradycji biernej i 199 dotyczących ekstradycji czynnej. Jeżeli

chodzi o ekstradycję czynną, to w 117 sprawach była ona zakończona wydaniem, w 40 sprawach odmówiono wydania, w 12 sprawach postępowanie pozostawało w toku, zaś w 14 sprawach było brak danych co do sposobu zakończenia. W przypadku ekstradycji biernej 47 spraw zakończono wydaniem, zaś w 23 sprawach odmówiono wydania. W pięciu sprawach umorzono postępowanie ekstradycyjne, zaś w pięciu sprawach postępowanie pozostawało w toku.

6. W przypadku ekstradycji czynnej charakterystyczna jest dwutorowość postępowania polskich organów procesowych. W zdecydowanej większości spraw (133 ze 199) postępowanie ekstradycyjne toczyło się równoległe z poszukiwaniami wdrożonymi na podstawie ENA, co spowodowane było wątpliwościami odnośnie do miejsca pobytu poszukiwanego, a niekiedy datą popełnionego czynu (z uwagi na oświadczenia niektórych państw do art. 32 decyzji ramowej w sprawie ENA).

7. Najczęściej we wnioskach ekstradycyjnych (przy uwzględnieniu łącznie 279 przypadków ekstradycji biernej i czynnej) występują przestępstwa przeciwko mieniu – 149 przypadków (53,4%), a wśród nich najczęściej jest oszust (45) i rozbojów (46). Jest to wielkość proporcjonalna do udziału przestępstw przeciwko mieniu w ogólnej strukturze przestępstw stwierdzonych w Polsce.

8. Gdy chodzi o przesłanki ekstradycyjne, to najczęściej przy ekstradycji czynnej podnoszono brak przedawnienia – 113 przypadków (w tym 71 – brak przedawnienia ścigania, a 42 – brak przedawnienia wykonania kary), brak podwójnego charakteru przestępstwa – 15 razy, ekstradycyjny charakter przestępstwa – 10 razy. W przypadku ekstradycji czynnej zakończonej odmową wydania (40 przypadków) najczęściej podnoszono kwestię przedawnienia (19 spraw, w tym 11 – przedawnienie karalności, 8 – przedawnienie wykonania kary).

9. W przypadku ekstradycji biernej najczęściej powoływano się ogólnie na brak przesłanek negatywnych wskazanych w art. 604 § 1 i 2 k.p.k. – 21 postanowień, w 17 decyzjach powoływano się między innymi na przesłankę podwójnej karalności czynu, zaś w siedmiu także na brak obywatelstwa polskiego osoby ekstradowanej, w 21 wskazano, że wydanie dotyczy przestępstwa ekstradycyjnego, w ośmiu sprawach jako przesłankę wydania wyodrębniono brak azylu osoby ekstradowanej. W decyzjach o niedopuszczalności wydania państwu obcemu (23 sprawy) najczęściej (bo po osiem spraw) wskazano na: a) przesłankę sprzeczności z polskim prawem, b) możliwość naruszenia wolności i praw osoby wydanej w państwie wzywającym.

10. Średni czas trwania postępowania ekstradycyjnego (zarówno czynnego, jak i biernego) wyniósł 314 dni (średni czas dla ekstradycji czynnej to 320 dni, zaś biernej – 293 dni). Indywidualna rozpiętość jest jednak bardzo duża, bowiem w przypadku ekstradycji czynnej najkrótsze postępowanie trwało tylko 12 dni, zaś najdłuższe aż 1576 dni (przy biernej odpowiednio – 62 i 1219 dni).

11. Osoby, wobec których zainicjowano ekstradycję czynną z terytorium państwa obcego, najczęściej (bo aż w 194 przypadkach) były polskiego obywatelstwa,

zaś w przypadku ekstradycji biernej najczęściej byli to obywatele dawnego ZSRR (49 osób, w tym 23 Białorusinów, 14 Rosjan, 12 Ukraińców).

12. W 181 badanych sprawach chodziło o wydanie w celu przeprowadzenia postępowania karnego, zaś w 88 sprawach – w celu wykonania kary. W 18 sprawach brak było danych, z których można było wywnioskować co do charakteru wniosku (sprawy te dotyczyły ekstradycji biernej).

13. Transport ekstradowanych najczęściej odbywa się drogą lotniczą (90 spraw łącznie przy ekstradycji czynnej i biernej), zdecydowanie rzadziej drogą lądową (31 spraw). Droga lądowa z natury rzeczy pojawia się w przypadku ekstradycji do/z państw sąsiadujących (głównie Ukraina, Białoruś).

Summary

Marta Mozgawa-Saj, *Extradition – dogmatic reflections and results of empirical research*

De lege lata there is no statutory definition of extradition. In the Polish law the institution is regulated by the Constitution (Art. 55), the Code Criminal Procedure (Art. 593–607) and the Rules of internal operation of general prosecutors' offices (§ 230–234). Also the Polish Criminal Code (Art. 5 and Art. 111) contains regulations which are important from the point of view of extradition. The basic legal instrument is the European Convention on Extradition of 13 Dec. 1957. In addition, Poland regulated the issue of extradition in numerous bilateral agreements.

As a result of analysis of 279 case files (from courts and prosecutors' offices), 80 sets of proceedings concerning passive extradition and 199 ones concerning active extradition were found. As for active extradition, 117 cases ended with delivery; in 40 cases delivery was refused; in 12 cases proceedings were still pending, while in 14 cases there was no information about the outcome. As for passive extradition, 47 cases ended with delivery and in 23 cases it was refused. In 5 cases extradition proceedings were discontinued, while 5 were still pending. As far as active extradition is concerned, there are frequent cases of Polish procedural authorities following a two-track approach. In most cases (133 out of 199) extradition proceedings were conducted in parallel with a search on the basis of EAW. The majority of extradition motions (279 cases in total) concerned offences against property – 149 cases, and of this number the major items are frauds (45) and robberies with violence (46). The average duration of extradition proceedings (both active and passive) is 314 days (the average time for active extradition being 320 days, compared with 293 days for passive extradition). The differences between individual cases are considerable: in active extradition the shortest proceedings lasted 12 days, while the longest – 1,576 days (for passive extradition, 62 and 1,219 days, respectively). Persons in whose respect active extradition from a foreign state was initiated were usually Polish citizens (194 cases), while in case of passive extradition the majority were citizens of the former Soviet Union (49 persons). In 181 examined cases, delivery was requested for the purpose of conducting criminal proceedings, while in 88 cases the motions concerned delivery of a convicted person for the purpose of serving the sentence. In 18 cases (concerning passive extradition) there was no information about the character of the motion.